VREMEA

fahri balliu

arhitectul

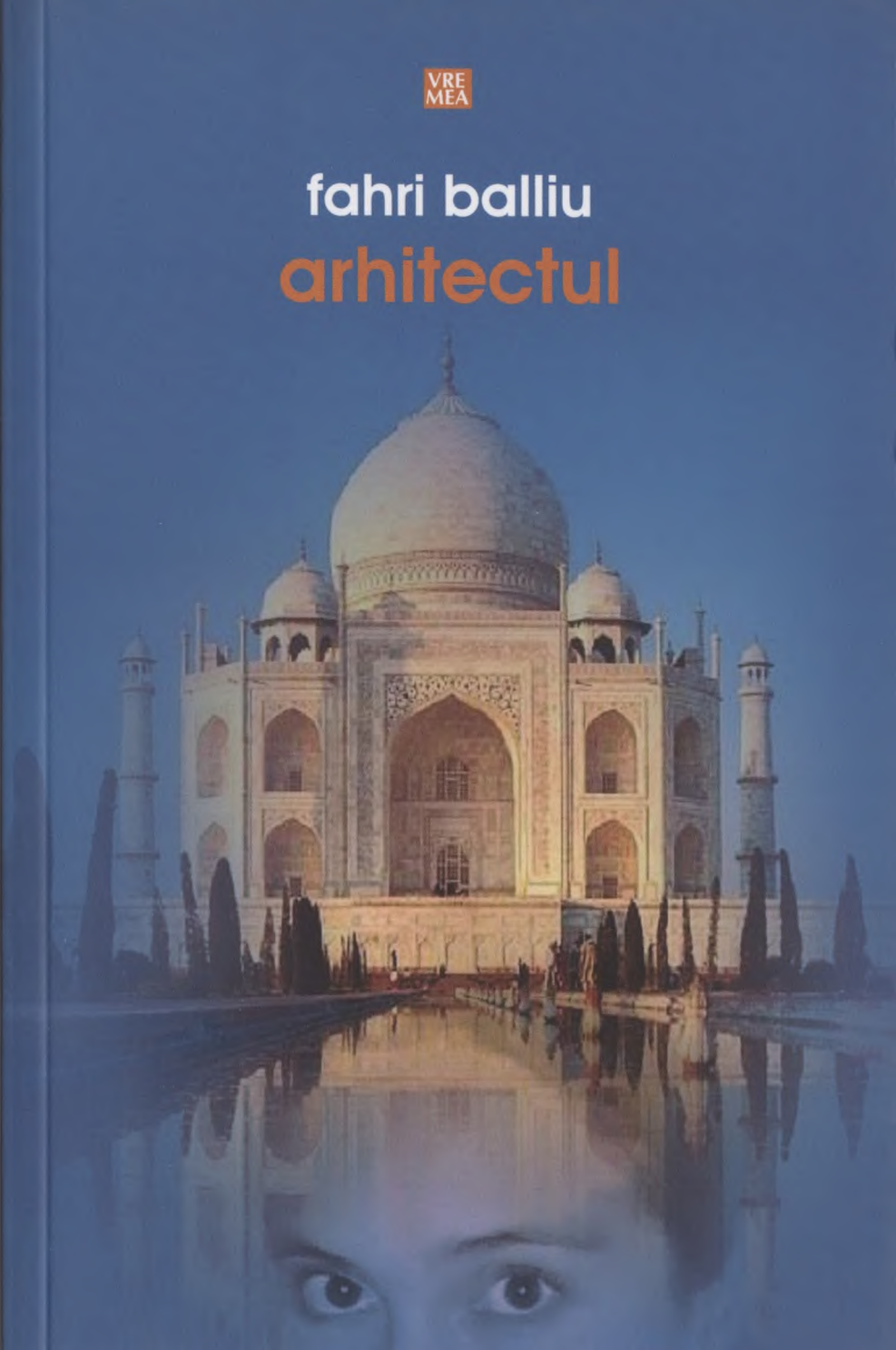

VREMEA

Fahri Balliu, scriitor, ziarist şi patron de presă albanez, s-a născut în 1956 la Elbasan. A studiat la Universitatea din Tirana; este licenţiat al Facultăţii de Istorie-Filozofie. A scris articole cu subiecte axate pe literatură şi artă, scenarii de filme şi culegeri de proză scurtă.

Jurnalist dinamic, combativ, **Fahri Balliu** a lucrat ca redactor-şef al agenţiei albaneze de ştiri ATSH; este fondatorul ziarului *55* din Tirana şi al editurii cu acelaşi nume. Ca diplomat, a ocupat posturi în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, Direcţia pentru diasporă, şi a lucrat la Ambasada Albaniei din Skopje. Este director executiv al Institutului de cercetări politice „Alcide de Gasperi", căruia i-a pus bazele în anul 2000 şi care îşi canalizează preocupările spre integrarea europeană a Albaniei.

Novela *Arhitectul* pune în scenă personaje fascinante ale lumii orientale, într-o ficţiune inspirată din fapte istorice. Povestea înălţării splendidului monument Taj Mahal se împleteşte cu povestea vieţilor celor care-l iniţiază şi ale celor care-l clădesc, începând cu genialul arhitect albanez Mehmet Isa şi sfârşind cu frumoasa Mumtaz-Mahall, soţia defunctă a şahului Djahan.

Marmura albă a mausoleului, încălzită de razele soarelui, dogorea ca o plită încinsă. Nimeni nu avea curajul să se apropie. Oştenii din garda şahului Djahan, cu uniformele lor albastre, stăteau ca nişte statui în jurul construcţiei. Dar uite că şirul lor se rupse într-un loc, când apăru Mehmet Isa, cu capul plecat şi mâinile la spate. Pletele lungi şi cărunte îi cădeau pe umeri. Privirile celorlalţi îl urmăreau ca fermecate. Câţiva dintre ei îl credeau un zeu. Buzele arhitectului păreau că schiţează un zâmbet, dar de fapt omul era extrem de preocupat. Doborât de oboseală şi de arşiţă, el se opri la persianul Djemshid, cel care sculpta fildeşul mai fin decât dantela.

ISBN 978-973-645-391-5
9 789736 453915

COLECȚIA
AUTORI STRĂINI

FAHRI BALLIU
ARKITEKTI

Coperta de Silvia Colfescu

Redactor: Maria Giugariu
Tehnoredactor: Dan Amza

Copyright © Fahri Balliu, 2010

ISBN 978-973-645-391-5

FAHRI BALLIU

ARHITECTUL

Novelă

Traducere de Marius DOBRESCU

EDITURA VREMEA
2010

Viața este când dulce ca mierea, când amară ca fierea. Şi e aşa încă de la facerea lumii. Dar omul se zbate întruna să-şi împlinească gândul. Cu această cugetare în minte, arhitectul Mehmet Isa se ridică din aşternutul cald în care dormise. Se frecă la ochi, apoi se sculă din pat şi-şi strecură picioarele osoase în sandalele de piele. Îşi puse veşmântul alb şi ieşi din cort. Zorile împrăştiau fără grabă perdelele întunecate ale nopții. Prin aerul umed, liliecii zburau spre bortele în care aveau să se ascundă peste zi. Arhitectul îşi scutură încălțările de rouă şi răsuflă din greu. Aerul proaspăt al dimineții îi umplu pieptul şi o bucurie necunoscută îi străbătu întregul trup. Dincolo de orizont, norii păreau luminați de o flacără magică. Strecurându-se printre crengile palmierilor, ceața se risipea pe câmpia nesfârşită, aidoma unui văl de fum, şi se făcea nevăzută sub razele calde ale soarelui.

Arhitectul simțea cum natura se însuflețeşte chiar sub ochii lui.

O porni pe drumul care ducea în oraş. Drumul acesta, ca şi toate celelalte drumuri din Agra, îi sugera

un gâtlej uscat de arab, mânându-şi caravana prin pustietatea deşertului. Drumuri care emanau un abur fierbinte şi care-l duceau acum pe arhitect în oraşul acela străin pentru el. Uite, în zare se vede Agra, oraşul care va avea cel mai mare mormânt din lume. Iar mormântul acela avea să fie construit de mâinile lui uscăţive, cu încheieturi anchilozate. Omul îşi strânse mâinile la piept, săgetat de o durere aprigă, ca şi când ar fi fost lovit de un bici invizibil. Privind oraşul din zare, gândul îi zbură într-acolo.

... Străine-mi sunt plăcerile tale, băile înmiresmate, străin îmi eşti şi tu, mare mogul, Djahan-şah.

Dimineaţa fremătând de culori deschide florile, trandafirii îşi întorc bobocii spre soare. Iar soarele veghează peste toţi şi peste toate, vede ce se petrece în noi şi dincolo de noi, pe partea cealaltă a pământului, în ţinutul de baştină al arhitectului. Ori de câte ori îmi zboară gândul spre locurile acelea, timpul parcă-şi pierde răbdarea şi mă aruncă încotro vrea el. Unde? Unde se poate, unde se nimereşte. La întâmplare. Iar încheieturile mâinilor şi picioarelor îmi amorţesc, de douăzeci şi doi de ani mă chinuiesc şi mă istovesc. Munca la mausoleu îmi distruge mâinile şi picioarele, ochii şi urechile. Sufletul, în schimb, sufletul mi-l ascund, mi-l învelesc în speranţă, iar el zboară ca o pasăre ostenită, loveşte aerul cu aripile, se duce, dispare dincolo de zare. O, doamne, ce dor îmi e de ţinutul meu!

Drumul se desfăşura indiferent la picioarele lui.

... Drumul acesta vine de departe, parcă ar fi o mână întinsă care arată ceva. Dar visul arhitectului era mai mult o iluzie, pierdută odată cu puterile ce-l părăseau. Odată cu sângele care-i biciuia venele şi-i provoca dureri cumplite. Drumul acesta m-a adus aici şi tot el o să mă ducă înapoi. Acum mă întorc numai cu gândul, cu gândul care aleargă şi aleargă înapoi. Cum de am plecat de-acolo, de ce am plecat? Au trecut anii şi oasele lui Skanderbeg au putrezit de mult. În clipele acelea oamenii şi-au părăsit ogorul cu recolta pârguită făcută scrum de focul pus de ieniceri. Atunci, chiar atunci au început bejenia, nenorocirile şi disperarea. Am lăsat în urmă livezile încă tinere, cireşele pe ramuri, iar fetele mari au rămas nemăritate... În curtea casei era o furcă cu paiele încurcate în dinți, două coarne de capră sălbatică atârnau în dud, iar asinul era gata de plecare. Of, acum în zadar mă tânguiesc ca un bătrân neputincios. La plecare, câțiva consăteni m-au îmbrățişat. Pânza aspră a hainelor lor mi-a zgâriat obrajii. Zgârieturile acelea vorbeau mai mult decât oricâte cuvinte, cum spune un cântec vechi.

Mergem. Mergem întruna. Sultanul râde. Sultanul crede. Râul îşi pierde numele în mare. Marea neagră a sultanilor. Râul inundă. Inundă, a spus Tanush Basari, mesagerul venit la şase ani după ce am pus prima piatră la temelia mausoleului. Tanush,

cel care avea obrajii roşii, iar mustăţile negre ca pana corbului. Şase ani după el a venit Martin. În desagii plini cu minunăţiile Stambolului, Martin avea un fluier cu care cânta cântece lungi precum drumul de întoarcere şi triste cum e cel al bejeniei. A sosit mai apoi Marini. Îmi amintesc numele lor şi le rostesc cu glas tare. Cui să le spun şi de ce? Pentru că gândul întoarcerii nu-mi mai dă pace. Să-mi umplu plămânii cu aer. Să-mi smulg barba cu ghearele. Să-mi uşurez sufletul, să-mi ostoiesc rănile şi să uit tot răul.

Îşi aminti de Ahmet, tânărul arhitect care dormea în cortul său. O porni într-acolo, adâncit în gânduri ca într-o mare furioasă.

... Mausoleul e aproape gata. Ce bine, ah, ce bine! Încă puţin şi e gata! Odată cu el, un nou mesager va ajunge aici. Sângele zvâcneşte în tâmple. Potolit, fără patimă şi fără să doară. Să se întoarcă, să se întoarcă! Zburleşte-mi barba, vântule, zburleşte-mi-o, căci omul, când pleacă la drum... Da, se aude ciripit de păsări. Drumeţul poate să le audă. Drumul merge înainte, şi călătorul odată cu el, până acolo... Acolo de unde a venit. Sătenii cu hainele lor grosolane, asinul ostenit de drum, coarnele căpriorului tăiat pentru bairamul din noaptea aia şi... Au murit, au murit cu toţii şi nu mai sunt. Bărbaţi, femei, bătrâni. Neam mare, neamul lui Isa. Dar casele lor? Ziduri ruinate. Aşteaptă. Îmi amintesc de toate. Se prăbuşeau zidurile cetăţii, pietrele ardeau. Zidurile cădeau, sufletul

se prăbuşea şi el. Muntenii voinici ridicaseră zidurile acelea tari ca cremenea, iar răsculaţii luptaseră îndărătul lor treizeci de zile. În zilele acelea fierbinţi ca focul au fost plămădiţi copii, iar nevestele s-au bucurat în zori. Apoi au venit mulţime de turbane, zidurile s-au năruit, oamenii au pierit, dar viaţa a mers înainte. Nevasta lui Rasim aştepta să nască un băiat. Zidurile s-au coşcovit. Puteau însă să mai reziste. Ochii mei de copil plângeau. Oh, văd încă şi acum cum cad zidurile. Bum-bum-bummmmm! Pietrele se prăbuşeau peste oameni. Nu-mi pot scoate din cap cum se năruiau zidurile.

La intrarea în cort, grădinarul Ismail sorbea dintr-o cană cu lapte. Arhitectul îi zâmbi. Aburul care ieşea din laptele fierbinte ardea buzele grădinarului.

— Mehmet Isa, laptele şi mierea ne vin de la flori.

— Dar bunătatea de unde vine?

— Tot de la flori vine şi ea.

— Vine ca Ahmet, zise arhitectul zâmbind, arătând spre tânărul său confrate, care tocmai se ivise la intrarea în cort.

— Te-ai trezit devreme, unchiaşule, îi zise tânărul.

— Unde ai fost? îl întrebă şi grădinarul.

— Acolo, răspunse arhitectul. Glasul, bucuria şi mâna întinsă, care arăta dincolo de zare, îi luminaseră chipul.

*

* *

Horbota neagră a nopții se așternuse peste întreaga împărăție, și herghelii de nori pământii goneau peste savană și peste râul Jamuna, care curgea negru ca păcura printre malurile întunecate. Negru era la suflet șahul Djahan, iar straiele îi erau croite dintr-o mătase la fel de neagră. Cuvintele lui, cătrănite și ele, i se stingeau de îndată ce le rostea.

Se ridică și rămase dinaintea tronului Pallonilor, ostenit de parcă ar fi alergat toată seara.

... Singurul strălucitor e spiritul lui Mumtaz-Mahall. Noaptea mea e noaptea împărăției mele. Și ea a început cu moartea alesei mele. Din clipa în care spiritul ei a părăsit trupul, eu și împărăția ne-am afundat în beznă. Un întuneric nesfârșit, de douăzeci și doi de ani de doliu pentru prințesa Mumtaz-Mahall. Ascultați aici, regi și prinți, cohorte de poeți, astrologi din pustiu, cu glasul stins de grozăvia prezicerilor: un singur soare luminează, cel al lui Mumtaz-Mahall! Ascultați aici!

Din pădurile îndepărtate veneau urletele maimuțelor. Plânsetul lor nocturn îl întrista pe șah și el începu să plângă, iar lacrimile amare îi ardeau ochii. Întoarse capul în direcția din care ea avea să-i fie adusă înapoi, de unde jalea lui avea să afle un răspuns. Privi așadar spre mausoleu.

... Împărăția nu mai are niciun preț pentru mine, iar viața nu mai are niciun sens. Mausoleul, parcă cioplit în lumina lunii, e singura mea mângâiere. Mausoleul, mormântul scumpei Mumtaz-Mahall. Timpul nostru s-a dus... Prima zi pe tron. Cum am ajuns să fiu, din prințul Khurrami, mare mogul Djahan-şah. După serbările încoronării, împărăția dormea. M-am ridicat din aşternut şi am mers în vârful picioarelor la tron. Eram stăpânitorul Afganistanului şi al întregului Industan. Am luat-o în brațe. Se juca cu barba mea şi-mi ura alte şi alte izbânzi. În vremea aceea, moştenirea se păstra cu hangerul. Ca şi tatăl meu, odinioară, i-am ucis pe toți bărbații din neamul meu. Degetele ei albe ca laptele se jucau în barba mea şi tot acolo, pe tron, ea mi s-a dăruit. Împărăția dormea.

Palatul a trăit apoi şapte nopți de jale. Pe la amiază au spălat sângele. I-am plâns pe cei uciși. Din regatele vecine au început să vină mesageri cu daruri, urări şi rugăminți de favoruri. Doar de la bătrânul prinț al Radjastanului n-am primit nimic. Mumtaz-Mahall cânta. Peste toată întinderea împărăției s-a arătat soarele aducător de pace al Islamului. Curcubeul s-a înălțat pe cerul luminos, apoi s-a stins şi a lăsat urme de foc pe cer în clipa în care ea a murit la naştere. Oooooo... oh! Mumtaz-Mahall! Mumtaz-Mahall! Luminile ochilor ei, stinse pentru totdeauna. Şi pieptul de porumbiță. Te-ai dus... te-ai dus în noaptea

ochilor tăi şi m-ai lăsat singur... Ai murit. Degetele care se jucau în barba mea erau acum reci ca gheaţa. Buzele cetluite. Moarte, ca şi cei şapte copii promişi şi nenăscuţi. Atunci am căzut în puţul adânc şi negru al disperării, am decretat mare doliu peste întreaga împărăţie. Ţi-am pus prima piatră a mormântului şi l-am făcut sclavul meu pe cel mai luminat constructor din Stambol, pe Mehmet Isa. E acolo, la mormânt. Şi acolo va rămâne. Odată cu moartea lui va renaşte iubita mea Mumtaz.

I-ai văzut ochii? Ochi reci ca piatra de munte. Unde nu pătrunde lumina soarelui. El te va readuce la viaţă. Este sclavul meu, iar sclavii nu au nimic, viaţa şi sufletul lor îmi aparţin. Ţie îţi aparţin, de fapt, Mumtaz-Mahall. Ca şi cei douăzeci de mii de oameni care muncesc la mormântul tău, ei sunt ai tăi pentru totdeauna. Sunt singur şi vecinii se reped ca nişte câini turbaţi să muşte din Afganistan. Prinţul din Radjastan îşi ascute colţii să mă înşface, iar consulii creştini abia aşteaptă să mă vadă căzut şi totul să se schimbe. Până şi micul nostru Orandjeb stă departe de mine. Într-o zi, pe când îşi punea pe cap turbanul de mogul, l-am surprins privindu-mă cu ochi reci de ură. Parcă n-ar mai fi avut răbdare să mă vadă mort. Mormântul tău e aproape gata şi ziua în care vei fi în el e şi ea aproape, iar ziua aceea va fi cea a încoronării tale. Două suflete îmi mai sunt aproape: fiica noastră, Djahamara, şi Nuh Indjia. Ţi-i amintesc, să-i recunoşti

când îi vei întâlni vreodată. Pe lumea asta Allah a ascuns răul în cel de lângă tine. Uite, chipul arhitectului acela în care se ascunde un spirit ghiaur mă obsedează. Mă obsedează de douăzeci şi doi de ani. Şi are o privire ce nu prevesteşte nimic bun.

Se ridică şi păşi pe marmura terasei palatului.

... Eşti sclav, să-ţi intre bine-n cap. Allah, omul acesta e ca apa, pe care n-o poţi strânge în pumn.

Părăsi terasa. De după un colţ îi ieşi în faţă fiul său, Orandjeb. Şahul se opri.

—Fiul meu are o dorinţă?

—Da.

—Fiul meu suferă?

—Da.

—Ce-ţi doreşte inima, fiule?

—Singurătate.

—Dar cine-ţi tulbură singurătatea, fiule? Nu cumva taică-tău, care se încăpăţânează să nu moară?

—Mă chinuieşte amintirea mamei mele.

—Adevărat?

Dar fiul nu-i răspunse. Şahul se cutremură la gândul că fiu-său îi e atât de străin şi plecă murmurând:

—Pe Allah! Ăstuia nu-i pasă de mine!

În asemenea situaţii, şahul nu se simţea în siguranţă. În schimb, atunci când vedea la celălalt fiorul groazei, devenea stăpân pe situaţie. De douăzeci şi doi de ani îi domina fără rezerve pe toţi ceilalţi.

Simți că e invadat de un val de ură. Veninul din sufletul său nu se mai sfârșea, îi clocotea în gâtlej până când găsea momentul să țâșnească afară.

*

* *

În jurul mausoleului muncitorii lucrau într-un ritm drăcesc. Indienii bătătoreau pământul pe lângă șanțuri. Un scripete ridica bolovanii și-i punea pe platforma de sus. Trupurile goale ale muncitorilor arabi care săpau canalele grădinilor sclipeau de sudoare. Erau arși de soare, iar sarea le ieșise prin toți porii. Sculptori, cioplitori în piatră și artiști migăleau la capiteluri și ornamente de marmură. Ciocanele și dălțile făceau un zgomot infernal. Un strigăt răzbătea peste zgomotele infernale ale șantierului. Grădinarul Ismail Rumi era disperat că nu poate privi în sus din cauza soarelui arzător. Florile i se uscau din pricina căldurii, așa că grădinarul le strigă indienilor să abată canalul de apă spre terasă. Câteva femei kurde încercau să stropească florile cu ulciorul, dar pământul însetat sorbea fiecare picătură de apă. Negrul Zuan își certa elefanții care lăsau jos din când în când grinzile de lemn ale schelei de la geamia din dreapta, iar tânărul arhitect Ahmet își aruncă privirea pentru ultima oară și scăpă un oftat de ușurare când văzu că treaba se apropie de sfârșit. Transpirația îi intra în ochi, dar bucuria îi era prea

mare ca să mai bage în seamă un asemenea amănunt. Era clar că trebuia să se apuce de geamia din stânga. Muncitorii din Lahore sunt meşteri iscusiţi. Ahmet coborî de pe schelă. Şi în timpul acesta privi de sus toată forfota din jurul mausoleului. Persia, India, întreaga lume islamică de la apus şi răsărit se străduia să ridice acest mormânt gigantic. Iar în mijlocul acestei opere minunate se afla arhitectul Mehmet Isa.

Ahmet era şi el tot din Opari, din ţara albanezilor. La Stambol a lucrat împreună cu tatăl său la străzile de caldarâm. Bătrânul era prieten cu Mehmet Isa şi, murind, îi încredinţase acestuia băiatul. Şi flăcăul a ajuns pe drum de caravane de la Stambol la Agra, în India, oraş despre care auzise doar din poveşti. Până la Şiraz a mers cu o caravană de negustori, iar apoi...

Marmura albă a mausoleului, încălzită de razele soarelui, dogorea ca o plită încinsă. Nimeni nu avea curajul să se apropie. Oştenii din garda şahului Djahan, cu uniformele lor albastre, stăteau ca nişte statui în jurul construcţiei. Dar uite că şirul lor se rupse într-un loc, când apăru Mehmet Isa, cu capul plecat şi mâinile la spate. Pletele lungi şi cărunte îi cădeau pe umeri. Privirile celorlalţi îl urmăreau ca fermecate. Câţiva dintre ei îl credeau un zeu. Buzele arhitectului păreau că schiţează un zâmbet, dar de fapt omul era extrem de preocupat. Doborât de oboseală şi de arşiţă, el se opri la persianul Djemshid, cel care sculpta fildeşul mai fin decât dantela. Celălalt nu-l văzu, iar arhitectul

tăcea în spatele lui. Cândva, Djemshid i-a dăruit şase bobiţe de fildeş petrecute pe un fir de mătase roşie, iar Mehmet Isa a trimis acest dar la Stambol, marelui arhitect al imperiului, Sinan. De firul de mătase, pe care nici o foarfecă n-ar fi putut să-l taie, Mehmet Isa a legat un mesaj: *Înţeleptule, ţine-ne aproape. Să strălucim împreună pe cerul gloriei, în numele pământului de acasă...*

Marmura albă a mausoleului ardea privirile. Intrând înăuntru, arhitectul se descălţă. Pe o scară abia bănuită intră în camera mortuară. Camera aproape goală îl deprimă. Ghemuit într-un colţ, un om scria pe marmură, cu maxilarele strânse şi o figură concentrată. Omul stătea nemişcat. El ştia că, exceptându-l pe arhitect, aici nimeni nu intra viu. Arhitectul citi pe placa de marmură: *Minunatul mormânt al neuitatei noastre Ardjumand Banu, numită şi Mumtaz-Mahall. Moartă în anul 1040 al Hegirei.*

În camera mortuară pătrundeau, nu se ştie cum, două raze de soare, care tăiau întunericul ca două lame de pumnal. Doar arhitectul cunoştea secretul celor două raze. Construise un adevărat sistem de oglinzi prin care pătrundea lumina.

Caligraful stătea nemişcat, iar arhitectul citi mai departe: *Allah este nemuritor, umbra lui ne ajunge.* Omul care scria se ridică. Era un bărbat înalt, desculţ, şi avea un chip îmbătrânit şi fanat, cu nenumărate riduri.

—Plecăciune, mare meşter..., spuse caligraful.

— Amaret Khan Shirazi, zilele vieții noastre ne sunt scurtate de acela pe care nu-l vedem, iar zilele muncii noastre ne sunt scurtate de șah, drept pentru care lucrările din interior trebuie isprăvite neîntârziat.

Caligraful dădu din cap și spuse:

— Mâine voi isprăvi această treabă.

— Fericit să fii în vecii vecilor, îi răspunse arhitectul, surprins și bucuros. Caligraful simți mulțumirea celuilalt și-i văzu bucuria pe chip. O mie șase sute de artiști din lumea islamică, o mie șase sute de inimi iubitoare, mâini de aur și minți luminate, fiecare vestit în țara lui, munceau aici, și tuturor le încălzeau sufletul cuvintele bune ale marelui meșter. Iată de ce aurarul Sabhatin Omer spunea mereu: *Noi suntem stelele, dar tu ești cerul, Mehmet Isa!*

Caligraful își îndreptă spinarea ca și când ar fi vrut să primească așa cum se cuvine cuvintele frumoase ale arhitectului. Îl privi apoi în ochi pe bunul său prieten și simți cum, din ochii celuilalt, cu un alb ca de marmură, se revarsă bunătate și candoare.

— Aici, în beznă, lumina mea ești tu, meștere.

Arhitectul zâmbi. Își luă rămas bun și ieși. Se strecură printre oștenii din gardă și se îndreptă spre ieșirea din zona interzisă. În jurul lui șantierul vuia. Nechezat de cai, scârțâit de roți, strigăte de încurajare scoase din zeci de mii de piepturi, oftaturi de durere. Simțea că i se rupe inima pentru oamenii de aici. Erau tare mulți și i-ar fi fost imposibil să rețină vreo figură,

dar uneori i se părea că-i cunoaşte pe toţi. Se consola numai la gândul că mulţimea de oameni care munceau aici ştiau bine că nu el este cel care pretindea o asemenea muncă istovitoare. O soartă comună îl lega de aceşti nenorociţi. În acest moment, sclavia lui era o mare mângâiere. Deschide-te, pământule, să mă înghiţi odată cu ei! Sentimentul vinovăţiei îl chinuia totuşi şi aşa.

Grăbi pasul pentru a se îndepărta cât mai repede. La cele două canaturi ale porţii principale lucra aurarul Sabhatin Omer, cu un trandafir între dinţi, ca de obicei. Era foarte bătrân, dar vederea o avea bună. Iar ácele cu care lucra le dibuia cu ochii închişi. Îl salută pe aurar, iar acesta îi răspunse plin de respect, urându-i numai zile însorite.

Merse spre cortul meşterilor, unde îl găsi pe grădinarul Ismail, care povestea ceva şi râdea împreună cu Ahmet. Arhitectul zâmbi şi el, înveselit brusc.

*

* *

Se ridicase o ceaţă ca un fum alb. Muezinii nu se zăreau în minarete, doar vocile li se auzeau scârţâitoare şi misterioase.

Mehmet Isa păşea pe drum şi se întreba care ar putea fi motivele pentru care fusese chemat la palat. Intră în hanul *Blana tigrului* şi bău un sirop de trandafir. Îl cuprinse o răcoare plăcută, care-i străbătu tot

trupul, ca şi când o boare uşoară de vânt i-ar fi atins fruntea. Ar fi vrut să se afle pe o pajişte verde, la umbra unui pom. Gândul îi zbură la locul în care simţise toate acestea. Uite, bătrânul parcă a dat în mintea copiilor. Dorul îi strivea coşul pieptului. Da... nici boare, nici iarbă, nici umbră. Soarele ardea cumplit. Pe uliţa Vishnu palmierii erau unul lângă altul. Uliţa Vishnu, uliţa cu două nume. Două nume care se resping: Vishnu şi Harul lui Allah, primul foarte vechi, al doilea foarte puternic. Din ziua în care aici a pus piciorul primul musulman, Balbur, care se trăgea din Timurlenk şi Ginghis-han, zeul indian Vishnu şi-a pierdut importanţa. Indianca frumoasă, cu pletele unse cu ulei de cocos, braţele precum ramul de palmier, ochii ca smochina coaptă, buzele, floare sălbatică de Kaşmir, l-a aşteptat pe Balbur singură, în mijlocul drumului. Harul lui Allah, această indiancă.

Ceva mai încolo, statuia lui Balbur, străpungând cu sulița o antilopă din savană, stătea fără grai, dar ameninţătoare. Un căruţ tras de hamal alerga pe uliţă, trang-trang... Din târg se auzeau glasuri de negustori tocmindu-se. Gărzile şahului se înghesuiau de peste tot. Pe drumul care ducea la palat se ivi o caretă. Arhitectul merse mai departe, privind în pământ. Careta se opri în dreptul lui. Stema imperială sclipea în lumina soarelui. Un oştean scund îl invită pe arhitect să urce.

—Porunca şahului, spuse omul înfricoşat, ca pentru a-l convinge pe celălalt să urce. Careta întoarse şi caii o porniră la trap. Îndată ce ajunseră în curtea palatului, gardianul cel scund deschise uşa caretei.

Fără a privi pe unde calcă, arhitectul se uită mirat în jur. Dinspre fântânile arteziene venea o răcoare plăcută într-un curcubeu de stropi fini de apă. Arhitectul îl zări pe astrologul palatului, care părea căzut în transă. Auzindu-i cum vin, astrologul se trezi şi întoarse capul. O umbră diafană, ca o pecete a insomniei, i se întinsese pe chip. Salută cu o plecăciune adâncă şi-l urmări cu privirea pe arhitect, care intra în palat.

Gardianul cel scund se trase deoparte şi în locul lui se ivi şeful gărzilor. Acesta îl invită pe arhitect să-l urmeze. Era imposibil să treci în revistă toate obiectele de artă înşirate în încăperi. Mireasma lemnului de santal stăruia peste tot în jur.

Comandantul gărzii dispăru discret.

Arhitectul se opri. Privi un covor uriaş pe care luna era înfăţişată pe fundalul unei nopţi în deşert şi, ca şi când s-ar fi ivit direct din peisajul acela, în încăpere apărură trei bărbaţi palizi, cu obrajii neatinşi de razele soarelui: şambelanul curţii, imamul palatului şi intendentul-şef. Aceştia le făcură semn gărzilor să aducă perine şi piei de leopard. De afară veneau sunetele unei muzici triste de lăută. Şambelanul îi invită să ia loc şi, cu un gest prietenos, îi dădu

arhitectului pulbere de scorțișoară din chiseaua lui. Imamul începu să povestească o snoavă despre ospitalitate. Şambelanul-şef râse de morala fabulei, în vreme ce intendentul-şef tăcea.

—Simt nevoia să mă distrez. Iertare, nobile intendent! spuse şambelanul. În glas i se ghicea ceva mai mult decât respectul.

—Când se râde mult, o să plouă, remarcă acesta.

—Ploaia înseamnă noroc, completă şambelanul.

Imamul palatului povesti o snoavă despre ploaie. Arhitectul aştepta. Intendentul-şef clipi din ochi şi spuse:

—Ploile vor găsi sufletul moartei neacoperit!

—Să apărăm inima şahului de o nouă tristețe, adăugă şambelanul. Imamul încercă să spună o nouă snoavă despre tristețe, dar apoi căscă şi renunță. Intendentul-şef oftă şi zise:

—Aici, unde şedem noi acum, aleasa palatului, Mumtaz-Mahall, fie-i sufletul binecuvântat, a vorbit cu arhitectul Kodja Halili despre opera lui, Tronul Pallonilor. De unde să ştie, sărmana de ea, că tot aici se va vorbi despre mormântul ei!

Lui Kodja Halili i se tăiase capul din porunca şahului. În încăpere se făcu linişte. Ca pentru a îndepărta o presimțire neagră, arhitectul spuse:

—Zilele acestea ne trebuie neapărat piatra albastră de Ceylon şi peruzeaua de Tibet...

Intendentul-şef îl întrerupse:

—Meştere, înţelepciunea şi priceperea ta sunt venerate de însuşi şahul nostru... dar vreau să-ţi spun că piatra pe care o vrei nu ne soseşte din vina ghiaurilor, adică a Europei... Căci ale lor sunt drumurile, corăbiile... Marele mogul, şahul Djahan, vrea din tot sufletul, dar...

Şambelanul-şef adăugă ceva despre conflictul dintre consulul englez şi cel olandez.

—Mâna de lucru, muncitorii nu au fost plătiţi, zise pe neaşteptate arhitectul. Vocea îi părea venită dintr-un alt spaţiu, din afară. Imamul palatului învârti între degete mătăniile de fildeş şi spuse:

—Allah iubeşte supunerea, nu şi nemulţumirea... Era odată... ochiul afurisit răneşte spiritul curat... era odată...

Încă înainte ca imamul să isprăvească, şambelanul-şef plescăi nemulţumit din buze.

—Mare meşter, ochiul scrutător şi trist al şahului îşi va vedea astăzi opera.

Arhitectul îşi plecă privirea. Intră şeful gărzilor aducând un dar pentru Mehmet Isa.

—Allah să-ţi vegheze destinul, înţeleptule, zise imamul în cele din urmă.

Se despărţiră zâmbindu-şi unii-altora. Comandantul gărzilor luă darul şi o porni înainte, atent la fiecare pas de parcă ar fi ţinut în mâini... capul tăiat al arhitectului Kodja Halili...

Funia se strânge în jurul parului, îşi zise Mehmet Isa în vreme ce părăsea palatul.

*

* *

Au fost schimbate gărzile din jurul mausoleului. Arhitectul ieşi din monument ostenit, dar uşurat şi oarecum bucuros. Fusese finalizată şi geamia din latura stângă a mausoleului. Cupola ei semăna cu un măr verde. Ahmet şi-a făcut bine socotelile şi a pus mult meşteşug şi suflet în ea... Da. A ieşit minunat, ca un cântec ce-ţi alină inima.

Nu, peste spiritul lui Mumtaz-Mahall nu va ploua.

Oare femeia asta a trăit? A avut un chip? Aici mor oameni pentru ea. O va cuprinde mormântul, oare? Nebunie... Când a murit Diliko nu trecuseră decât două săptămâni de la nunta ei. Era precum o floare din poiană. Copiii alergau înaintea ei să-i vadă chipul. Mlădie la trup, avea ochii ca două stele adânci, iar vorbele îi ieşeau din gură dulci ca mierea. A fost o zi cu vânt, un vânt uscat, şi ea s-a dus, s-a dus precum soarele în amurg. Până când soţul a aflat despre ea, la stână, se îmbrăcaseră în doliu şi cunoscuţi şi necunoscuţi. Iar el a venit şi a găsit-o deja în mormânt. Vârtos la trup, a luat două pietre de munte şi i le-a pus pe mormânt. Şi pe cele două pietre, două fluiere.

Bătea vântul şi fluierele cântau. Se spune că încă mai sunt acolo.

Ah! Când va fi gata acest mormânt, sufletul meu va fi liber... Şi totuşi, gânduri sumbre îmi apasă conştiinţa. Mormântul e aproape gata. Iar sufletul meu parcă e-ngropat sub el. Arterele îmi vuiesc sub apăsarea lui. Spinarea mi se îndoaie sub greutatea lui. Odată, demult... mergeam în urma lui taică-meu, cu traista zidarului în spate. Iar traista se legăna şi-mi lovea coastele cu uneltele din ea. Mâinile îmi tremurau de greutatea găleţii cu var când o ridicam pe schela de lemn. Cum mai dansa pe bârnele acoperişului Rasim! Zidul creştea, iar sufletul meu se uşura de parcă pietrele acelea ar fi fost scoase din pieptul meu. Erau grele şi mă bucuram când vedeam zidul cum se înalţă. De asta dănţuia pe acoperiş Rasim. Dar mausoleul ăsta? Greutatea lui mă apasă, simt cum mă striveşte şi-mi pustieşte sufletul. Mi-l tulbură, aşa cum ţărâna tulbură râul acesta.

Luna se ivi în înaltul cerului, palidă şi ciuntită. Arhitectul se aşează sub bolta de marmură a portalului.

... Durerea mi-am vărsat-o în acest mormânt. Să nu credeţi că nu m-a durut... Da! Diliko. Şi fata aceea de la hanul *Prima poartă*...

Febra mă uscase şi mă zgâlţâia cumplit. De o boală ca aceea nu mai auzise nimeni. Drumul Stam-

bolului e lung. Ca o lumânare aprinsă, trupul îmi ardea. Am zăcut zile întregi la han. Bătrâna hangiului spunea că fusesem blestemat. O mână delicată îmi presăra zăpadă pe frunte. În vatră ardeau buşteni trosnind şi aruncând scântei. Vedeam cum se topeşte zăpada, era primăvară şi se deschideau primele flori. Fiica hangiului mi-a pus palma pe fruntea arzândă. Aş fi dat oricât să nu mai plece de acolo.

—Mi s-au înmuiat genunchii, spunea şi vorbea singură, mă întreba ceva şi vorbea din nou singură: O, maică-măiculiţa mea, nu pot să mă ridic să plec. Ai un nume? Eşti un hoinar? Dacă pleci, n-ai să te mai întorci.

Zăpada se topea, râurile se eliberau de gheaţă. Doar ochiul lunii ne veghea. Ea mi-a legat la încheietură un şnur roşu.

Dimineaţa, fata a lăsat uşa deschisă şi de acolo venea un miros de colaci aburiţi şi de lapte fierbinte, un miros care te ducea cu gândul la anii copilăriei...

Bătrânul arhitect clătină din cap şi zâmbi; de la fata hangiului, gândul îi zbură la prinţesa Elifa, cu care şahul intenţionase să-l însoare.

... N-ai decât să te superi, şahule, dar nu vreau! Nu! Un şnur roşu la încheietură. Iar fluierele cântă, acolo, departe.

*

* *

Pe drum se ivi un nor de praf alb. Apoi, arhitectul zări doi cai şi o caretă ale cărei roți săreau pe pietrele caldarâmului spart.

—E ceva urgent!

Din caretă, astrologul sări cu o sprinteneală de tinerel. Mantaua trandafirie şi turbanul alb ca laptele îi înnobilau chipul. Făcu un semn spre porțile mausoleului, care aruncau o umbră strâmbă. Sabhatin Omer îl salută, cu veşnicul său trandafir între buze. Poarta aurită la care lucra scânteia de-ți lua ochii. O porniră apoi pe un drumeag împodobit cu trandafiri şi flori de lotus şi ajunseră în zona smălțuită cu flori aduse tocmai din Madagascar. Petalele lor viu colorate făceau ca locul acela să pară un colț de rai. Astrologul se opri. În mijlocul cascadei de culori, mausoleul se ridica alb ca neaua. Arhitectul simți cum cineva îl strânge de braț.

—Vreau să vă vorbesc, pe Allah..., îi spuse astrologul.

Mehmet Isa nu-i răspunse, continuând să se joace cu vârful sandalei în pietriş. Mirat, celălalt îl privi cu multă bunăvoință.

—Oare să existe un altul la fel pe pământ?

—Există, zise arhitectul.

—Poate exista un al doilea Mehmet Isa?

—Vor fi întotdeauna şi alții!

—Vorbiți aşa, în general, sau...

—E un loc în care există un asemenea mausoleu. Se numeşte Mormântul-Leagăn. Săpat direct în stâncă. Ceva unic pe lume.

—Şi ce artist a reuşit minunea asta?

—O mamă.

—O, da! Numai o mamă poate să facă minuni ca asta, să transforme ziua în noapte. Mormântul-Leagăn. Dar minunea asta care străluceşte în faţa noastră cum se poate numi?

—Minuni se petrec numai în cer.

—Mare meşter, prevăd... pe Allah! Vreau să vă vorbesc... Dumneavoastră sunteţi înger, nu om.

—Ba nu, sunt om şi am o mare greutate pe suflet şi o mare dorinţă. Nu, nu e vorba despre bogăţie, cadâne sau glorie, ci doar de dorinţa de a mă întoarce acasă, în patria mea...

—Of, of, of, făcu astrologul şi lumina cerească din ochi i se stinse. El... el va veni peste cinci zile, pe întuneric, murmură în cele din urmă cu voce tremurătoare şi plecă.

Iar careta se pierdu şi ea într-un nor de praf.

*

* *

Canicula devenise insuportabilă. Aerul frigea, cleios. Jaguarii moţăiau tăcuţi la umbră. Se auzea doar bâzâitul muştelor. Arhitectul le îndepărtă cu mâna,

apoi continuă să se ocupe de rețeaua de sfori legate în așa fel încât păreau o figură geometrică.

Bum-bum, sună o tobă și el ieși afară să vadă ce se întâmplă.

Rândul cui o fi astăzi? Bum-bum! Meșterul tibetan Li Țun, cu două statuete ale lui Buddha în spinare, căzu în genunchi și începu să se roage. Dinspre *Piața oaselor* venea căruța cu condamnatul. În spatele ei galopau gărzile, iar împreună cu ele, poetul Shiri Atabek încerca să-l vadă pe condamnat. Fără să vrea, arhitectul o porni și el într-acolo. Căruța se opri. Între timp au apărut și curioșii, iar între ei consulul englez Pearl Bacon cu soția, consulul francez și cel olandez. Din căruță coborî, legat fedeleș, măscăriciul palatului, Harun Tadji, care privi speriat spre butucul pe care se tăiau capetele. Călăul puse pe butuc o piele, spunându-și că ar trebui ca pe viitor să ceară una nouă, apoi presără un pumn de sare. Un crainic îmbrăcat în uniforma funcționarilor tribunalului citi repede acuzele pentru care condamnatul fusese osândit la moarte, iar printre ele articolul privind pângărirea doliului imperial.

—A râs, strigă el.

—Sunt măscărici, urlă condamnatul.

—A cântat!

—Mi se uscase gâtul.

—A...

Călăul îi puse capul pe butuc. Nu-i plăcea slujbaşul care citea. Îi spuse ceva înfundat, iar celălalt îi răspunse la fel. Ridică apoi securea o dată, de două ori... Englezoaica țipă.

—Ultima victimă a acestui doliu, zise cineva din mulțime.

—Ultima?! murmură arhitectul şi se întoarse să plece.

—O să-ți dăm altă piele, îi spuse călăului slujbaşul tribunalului.

Bâzzzzz, roiau muştele în jurul bălții de sânge. Din spate se auzi vocea soției consulului, care râdea cu diplomatul francez şi-i cerea ceva. Toți o ştiau drept o mare profitoare. Arhitectul simți cum îl bate cineva pe umăr. Era poetul. Când îl văzu plin de sudoare şi excitat la culme, încercă să fie cât se poate de rezervat cu el.

—Tu ne faci mormântul la toți, îi spuse poetul.

—Dacă ar fi aşa, ar fi şi mormântul meu acolo, îi răspunse arhitectul.

—Istețimea nu te scuteşte de vină.

—Poetule, chiar tu scrii aşa:

Omul isteț nu va fi nicicând
Nici doborât, nici n-ai să-l vezi plângând...

Poetul îşi plecă ochii şi se depărtă. Arhitectul se grăbi să-şi reia treaba cu funia legată ca o rețea

încâlcită. Toate semnele acelea aveau să se transforme în ziduri, cotloane, turnuri şi terase. Acolo, acolo e mântuirea... şi, de ce nu? poate chiar salvarea.

*

* *

Capul măscăriciului fusese înfipt într-un par pe jumătate putred. Împreună cu el se aflau capetele hoţilor de pietre scumpe. Grădinarul încercă să numere capetele tăiate, dar acestea îi ieşeau când şapte, când opt. Plecă scuipând. În *Piaţa oaselor* avu impresia că vede numai flăcări şi fum de pucioasă. Capul îi bubuia şi un sentiment de profundă scârbă îl cuprinse ca un vârtej necruţător. Ochii i se împăienjeneau. La un moment dat se împiedică de ceva. Bivoli, cai, oameni, aici îşi au mormântul comun, pe acest maidan unde se aruncau cadavrele. Doar Mumtaz-Mahall îşi are propriul mormânt. Femeia care moare de două ori. Gândul acesta l-a înfierbântat şi nu i-a dat pace tot timpul cât a străbătut *Piaţa oaselor*.

—Ismail! Ismail Rumi, se auzi strigat.

Grădinarul întoarse capul şi zări departe silueta arhitectului.

—Hai să mergem în grădini, îi spuse Mehmet Isa, apropiindu-se.

—Oamenii aceştia nu iubesc florile.

—Hai, vino!

Mehmet Isa îl luă de braț și-l trase după el.

— Lasă-mă, Mehmet, să mă închid în mormântul ăsta.

— Nu vorbi așa! îi replică celălalt, care simțise tremurul din glasul bătrânului grădinar. O porni așadar mai departe, spunând:

— Până acum ne-am făcut meseria, și n-am făcut-o rău, acum o să ne căutăm mântuirea... Și asta o găsim doar acolo de unde am venit.

Se opriră și se îmbrățișară bărbățește. Pe câmpia întinsă, sub razele lunii, cei doi îți dădeau impresia că alcătuiesc împreună o piramidă vie.

— Aș vrea să-ți vorbesc, Mehmet Isa.

— Vorbește-mi, dar vezi să nu-mi răsucești cuțitul în rană.

Se așezară pe un trunchi de copac. Grădinarul îl privi în ochi pe arhitect. Înghiți ca să-și alunge uscăciunea din gât.

— Eram tânăr când purtam la brâu, pe câmpiile Anatoliei, iataganul de ienicer. Câmpiile Anatoliei sunt imense, că obosește și gândul încercând să le străbată. Ochii mei au văzut grămezi de morți, oameni uciși în luptă. Când eram singur, plângeam amarnic. Într-o dimineață, în fața cortului meu a răsărit un trandafir sălbatic cu un boboc pe jumătate deschis. Bobocul acela mi-a amintit de o pasăre. O, Doamne! În ziua aceea mi-am zis că asta e salvarea mea. Am început să adun semințe de flori, să le cunosc

soiurile şi să le sădesc în jurul cortului. Şi uite aşa au înflorit acolo lalele, trandafiri şi fel de fel de flori, care mai de care mai frumoase şi mai parfumate. Naiv cum eram, credeam că florile pot îmblânzi sufletul omenesc. M-am amăgit văzând că regii dăruiesc şi primesc flori, că iubitul îi oferă flori iubitei, că floarea este numită cel mai de preţ dar al omului pe pământ. Dar m-am înşelat. L-ai văzut pe călău cum i-a tăiat capul măscăriciului... avea la ureche un boboc abia înflorit de garoafă. Offf! Chiar şi eu sunt o floare smulsă din pământul ei. Ţinutul în care m-am născut, Mehmet Isa, abia de-l mai ţin minte... deşi ştiu unde e. Acolo am vorbit o noapte întreagă cu Gisar paşa, în faţa cortului său. El mi-a spus că... Sultanul l-a acuzat de complot şi l-a ucis. Dar gândul că sunt atât de departe de locul acela mă ucide şi pe mine...

—Noi nu suntem aduşi aici de vânt... Iar de întors, ne vom întoarce acasă, îţi jur că ne vom întoarce, Ismail. Să ai însă grijă de Ahmet să nu păţească ceva, ţi-l încredinţez de acum încolo. El are şanse mai mari să-şi împlinească gândul, este mai tânăr. L-ai auzit când povestea despre un preot care îi învăţa pe himarioţi să cânte în albaneză? Aşa trebuie să facem noi toţi, să nu uităm cine suntem, nici el, nici tu şi nici eu, pentru că altfel ai noştri ne vor cântări cu aceeaşi balanţă ca şi pe oamenii Stambolului.

Celălalt oftă adânc. Se ridicară şi merseră împreună o bucată de drum până ajunseră la grădinile

mausoleului. Grădinarul o porni printre straturile de flori, deschizându-şi drum printre tulpinile înalte, apoi spuse:

—Mehmet Isa, eu o să rămân aici.

Arhitectul pricepu că celălalt simţea nevoia de a fi singur acolo, în elementul lui, aşa că îl lăsă şi plecă. După ce făcu câţiva paşi, auzi vocea celuilalt din urmă:

—Să nu uiţi ce ţi-am spus!

Mehmet Isa se opri ceva mai încolo. Simţea că e ceva care-l trage înapoi. Din spate se ivi Ahmet, cel despre care tocmai vorbiseră, care se apropia cu paşi uşori.

*

* *

—De ce e trist unchiaşul Ismail? întrebă Ahmet.

—De dor, răspunse bătrânul cu voceа stinsă şi, chiar în momentul acela, un gând ciudat îi trecu prin cap: „Ahmet şi Ismail trebuie să plece înainte de a se termina lucrările la mausoleu". Du-te să dormi, Ahmet!

—Nu mi-e somn.

—Aşa, da? Păi atunci povesteşte-mi cum ai ajuns aici, dar vorbeşte fără teamă, ca şi când eu n-aş fi lângă tine.

—Cum să nu, şi mie mi-e dor...

Ceva mai departe, gărzile de la mausoleu îşi făceau rondul. Paşii lor şi ţârâitul greierilor se auzeau înăbuşit.

Ahmet se aşeză mai bine pe o piatră şi trase adânc aer în piept.

— În noaptea aceea nimeni nu dormea în sat la mine. Mama pregătea aluatul pentru plăcintă şi din bucătărie se auzea zdrăngănit de oale. Soră-mea plângea cu capul înfundat în acareturile de zestre. În dimineaţa următoare bărbaţii plecau în bejenie. Drumul pe care-l aveam de făcut avea un secret, un secret ce mă speria, mă chinuia şi mă obosea chiar înainte de a face primii paşi. Clopotele catârilor sunară şi caravana o luă prin mijlocul satului. La Fântâna lui Jace, Maria a ieşit desculţă în calea noastră. Lumina drumul cu o făclie aprinsă. Potcoavele catârilor scânteiau lovind în pietrele caldarâmului. I-am luat capul în mâini: „Aici mă laşi, aici ai să mă găseşti". „Cum am să te găsesc?", „Aşa cum mă laşi". Făclia fumega şi i-am luat-o din mână. „Am să fac legământ, uite". Şi am pus un deget în flacără. L-a pus şi ea pe al ei, subţire şi alb ca o lumânare. „Acum dă-mi colacul". Am muşcat din el. „Sare n-are, dar e sărat". „E sărat din lacrimile mele". Plângea. Clopotele catârilor plângeau şi ele, în vreme ce tropăiau pe caldarâm...

Ahmet îşi culcă fruntea la pieptul bătrânului, încercând să găsească acolo alinare. Iar arhitectul îi

mângâie uşor pletele umede de rouă, privindu-l cu dragoste părintească.

... Ca un fiu adevărat e acest băiat. Singurătate, pleacă de la mine! Am un fiu? Un fiu iubit şi de mamă, şi de tată. Dar care doreşte mai mult de atât. Care aduce veşti mari, cum a adus atunci când a sosit. Asllan paşa şi-a lăsat oasele la Kelmend şi la Drin. Sultanul a turbat din pricina arnăuţilor. A făcut prăpăd în corpul ienicerilor. Pe Gisar paşa l-a ucis şi l-a ucis şi pe ginerele său, Nasuf paşa. Jurământul arhitectului, la Stambol, a parafat ceea ce simţea de mult. Iată un fiu născut bărbat. Care vorbeşte, iar cuvântul lui te înfioară. Un fiu, un fiu adevărat, care înţelege că drumul gloriei nu se întretaie cu cel al patriei. Şi acum ascultă, fiule! Ne vom întoarce, dar nu cu mâna goală. Nu! Ascultă, Ahmet, ascultă! Se spune, fiule, că în vremurile de demult veneau din Egipt corăbii mari cu sclavi, care luau de pe ţărmurile noastre piatră pentru piramide. Da, acolo este o piatră pe care n-o sparge nici berbecele şi nici bombarda. Dar şahilor, sultanilor şi faraonilor le place să construiască morminte. Şi piramida e tot un mormânt, însă înţelepţii arhitecţi egipteni supuneau pustiul ridicând în mijlocul lui piramidele lor înalte şi măreţe. Eu spun că putem folosi piatra aceea. Mintea îmi lucrează mai bine în slujba vieţii decât în cea a morţii. Şi vom ridica ziduri care nu se vor surpa niciodată. Nu ca atunci... ehei, cum se mai năruiau şi se prăbuşeau atunci zidu-

rile. Nu, de data asta nu! O să mor muncind la ziduri-le acelea, iar tu vei fi cu mine. O să-ți dau schițele să le vezi. O să vezi terenul și o să găsești și tu cele mai bune soluții. Mi-ai văzut schițele, sforile înnodate? Ehei, nodurile acelea vor fi turnuri. Iar sub zidurile puternice ale cetății vom îngropa turbane otomane. Da, tu trebuie să pleci, să pleci cât mai curând.

Afară se crăpa de ziuă.

*

* *

Nuh Indjia, umbra mogulului, sosi la mausoleu însoțit de un mare alai de slujbași ai palatului. Cu Nuh, arhitectul venise de la Stambol, dar tot drumul acela lung nu vorbise cu el decât strictul necesar. Ca să ajungi la șah, trebuia să treci mai întâi de el, de chipul lui transparent, cu ochii aceia pierduți parcă în fum. Nuh se apropie de arhitect cu pași ușori și zâmbetul pe buze. Arhitectul se cutremură și-și spuse că și moartea are umor.

— Mare meșter, văd că nu ți-e dor de mine... Pâinea Islamului și tristețea șahului or să ne facă prieteni.

Arhitectul dădu din cap, zâmbind la rândul lui.

În timpul acesta, în spatele lor se opri alaiul de ofițeri și muezini care-l însoțeau pe trimisul șahului. Chipurile lor arătau o imensă uimire. Ia te uită, Nuh zâmbitor, Nuh prietenos! Așa ceva nu se văzuse de

mult. Vizirul tezaurului şi şeful gărzilor palatului îl salutară pe arhitect cu prietenie. Mehmet Isa le ură bun venit şi o porni în fruntea lor spre mausoleu. De cum depăşiră porţile mari şi pătrunseră în grădina cu poame date în pârg, Nuh Indjia spuse cu voce tare:

—Străluceşte, străluceşte!

—E strălucirea şahului.

—Caretele! porunci Nuh şi se întoarse pentru a adăuga: Ai inteligenţa francilor, dar francii sunt acolo unde apune soarele.

—Fără să apună, nici nu răsare.

—Ha, ha, ha, râse Nuh şi, îndată după el, râse şeful gărzilor, urmat de muezini şi ofiţeri. Nuh îl bătu pe spinare pe arhitect şi, întorcându-se către grupul cu care venise, spuse:

—Voi nu ştiţi şi nici nu aveţi de unde şti. Când am fost primit de sultan la Stambol, ca să-l iau pe marele meşter, padişahul mi-a dat un dar ciudat pentru şah: un bici cu şfichiul negru, pe care scria: *Ca să biciuieşti mândria.* El credea că şahul nostru nu-i are la inimă pe cei mândri. Greşit! Şahul îi preţuieşte pe cei mândri, Mehmet Isa, drept pentru care biciul acela a fost pierdut. Viaţă lungă şahului nostru!

—Viaţă lungă!

Pătrunseră apoi cu caretele prin labirintul de uliţe şi ulicioare din incinta mausoleului. Nuh era entuziasmat şi gesticula întruna. Îl întreba pe vizirul tezaurului cât costase una şi alta şi glumea cu toată lumea. Era

singurul om din împărăție care putea râde și glumi. Dar Mehmet Isa cunoștea renumele de om rău al sfetnicului împărătesc. El îl condamnase la moarte pe arhitectul care construise Tronul Pallonilor, iar lucrul acesta îl știa toată Agra. Nuh era sincer, apropiat? De mirare... Oare ce se va întâmpla în zilele următoare?

—Se lucrează foarte repede, spuse brusc Nuh. Arhitectul se opri. Nu-i venea să creadă ce auzise. Grupul însoțitorilor se împrăștiase.

—Vrei să pleci? îl iscodi Nuh.

Arhitectul se plecă cu supunere și răspunse:

—Nu înainte de a stinge durerea șahului.

—Ascultă aici! Mormântul va fi terminat la comemorarea morții lui Mumtaz-Mahall!

—Oho... Deci trebuie să ne grăbim.

Nuh mai făcu un pas, apoi se întoarse și-l privi țintă pe arhitect.

—Dorința șahului este și a mea, spuse acesta, pricepând din tăcerea celuilalt că era o nouă propunere de căsătorie sau, cel puțin, un nou proiect de monument în capitala imperiului.

Însoțitorii lui Nuh Indjia se adunară din nou. Acesta făcu semn că e timpul să plece, cu aceeași veselie ciudată de la început. Vizitiul său, Tigar, apropie careta de poarta mausoleului, iar Nuh se urcă sprinten în ea, privindu-l întrebător pe arhitect. Privirile li se întâlniră într-un punct invizibil. Careta porni. Pe drum, Nuh gândea la cele văzute: *Faima acestui meșter*

va cuprinde toată împărăția. Iar el vrea să plece. Toți vor să plece, să te lase, Prealuminate șah! Să suferi ca și până acum. Simți cum îl năpădesc sudori reci.

Ajunseră la palat, iar el sări sprinten din caretă. În urmă veneau ceilalți, dar el nu-i băgă în seamă și urcă direct în apartamentele șahului.

Șahul meu, numai eu îți sunt credincios, iar tu poți face ce vrei cu mine. El se gândește numai la plecare. Mausoleul de marmură neagră de pe malul celălalt al fluviului Jamuna, unde se va odihni sufletul tău, poate nu... El te chinuiește, șahul meu. Calcă pe mine, calcă, și eu nu voi scoate nici un geamăt...

Și Nuh depănă alte câteva gânduri, în vreme ce urca la Tronul Pallonilor, unde era așteptat de Djahan șah.

*

* *

Aceasta avea să fie o vizită secretă la mausoleu. Copitele cailor fuseseră învelite în pânză moale. Careta mogulului Șah Djahan ieși în curtea palatului. Privind într-acolo, șahul zări la fereastra caretei chipul fiicei sale, Djahamara. În careta aceasta se urcase pentru ultima oară în urmă cu trei ani, pentru a merge la un mormânt sacru în pustiul Sar. Nu departe de ea se aflau astrologul palatului, Nuh Indjia și comandantul gărzilor. Careta se legănă când șahul

se urcă în ea şi porni. Privi prin fereastră, mai mult simțind decât auzind copitele cailor pe caldarâm. Ritmul lor uniform îi trezi amintiri din vremea în care călătorea împreună cu Mumtaz-Mahall. Se întoarse către fiică-sa. Ea îşi acoperi genunchii albi ca doi porumbei speriați. Caii o porniră la trap întins.

—Djahamara, semeni cu mama ta, parcă ai fi de fildeş... Uneori vorbesc cu ea despre tine.

—Vai, făcu involuntar fata.

—Nu te speria. Uite, ai ochii ei... Mumtaz-Mahall, venim la tine, venim...

Caii se opriră. Şeful gărzilor deschise uşa caretei. Şahul coborî fără grabă. Rămase nemişcat câteva clipe, privi în jur, apoi o porni aproape în fugă spre intrarea în mausoleu. Astrologul şi Nuh îl urmară respirând zgomotos. În urma lor veneau Djahamara şi şeful gărzilor. Mantia şahului fâlfâia în bătaia vântului. Bazinul plin cu apă reflecta siluetele arborilor, minaretele, mausoleul şi cerul plin de stele. Şahul privi într-acolo şi se simți tentat să prindă cu mâna luna, care plutea liniştită pe suprafața neclintită a apei.

—Liniştită şi limpede e apa aceasta, ca sufletul ei curat!

Merse apoi sub chiparoşi şi privi minunea florilor ce-şi risipeau parfumul peste tot în jur. Deodată, simți că i se înmoaie picioarele. Nuh se repezi să-l susțină de umeri. Şahul căzu în genunchi, cu mâinile întinse către mausoleul care-i apăruse brusc în față. Lumina

lunii scânteia pe luciul marmurei albe, pe vălul imaculat al lui Mumtaz-Mahall. Djahamara își duse mâna micuță la gură: Aaa! Șahul simți cum în suflet i se nasc sentimente contradictorii, de la o bucurie greu de exprimat, la o tristețe sfâșietoare, și că prin toată ființa i se strecoară un fluid viu, care până atunci fusese înghețat.

— Dar el unde este? Unde a dispărut?

Astrologul i-l arătă pe arhitect, care rămăsese înțepenit în ușa mausoleului. Șahul îi făcu un semn. Desculț, cu părul și barba colilii, arhitectul se repezi în calea șahului, care îi spuse cu glas șovăielnic:

— Tu ești împărat în împărăția ta, eu într-a mea. Să fii iubit de marele Allah!

Arhitectul dădu din cap. Șahul privi uimit în jur și spuse:

— Mausoleul acesta îl poți ține în palmă, e ușor ca aerul, este ca ea. Este Mumtaz-Mahall în persoană! Am sosit, iubito! își îndreptă apoi trupul, după care strigă: Trei zile și trei nopți, supușii mei să se bucure!

Nuh îi sărută mâna. Șahul se întoarse către arhitect.

— Mare meșter, cât e soare, e și lumină!

Astrologul încremeni și privi cu neliniște spre arhitect.

— Cine cere mila soarelui, e un învingător, zise acesta.

Momentul de incertitudine trecu. Djahamara îi strânse mâinile tatălui său.

—Onorează-l pe prietenul meu! îi spuse şahul fiică-sii, arătând spre arhitect. Fata se plecă cu respect şi admiraţie.

Se întoarseră să plece. Arhitectul se simţea extenuat şi se aşeză să se odihnească. El nu-l văzu pe astrolog, care rămăsese tot acolo şi cugeta cu glas tare. Cuvintele lui erau misterioase, greu de descifrat.

—Trimite în iad un suflet negru şi steaua ta va lumina... Oraşul acesta mâine te va onora. Uite-l, se deşteaptă, se trezeşte. Tu l-ai trezit, Mehmet Isa. Ce bine, ce frumos e... să te iubească oamenii, să recunoască, să ştie cine eşti...

*

* *

Doliul declarat cu mulţi ani în urmă în împărăţie a fost anulat prin lege, la fel cum a fost şi instituit. Bucuraţi-vă, bucuraţi-vă! Oraşul şi-a revenit la viaţă, oamenii au început să râdă şi să glumească la fel ca înainte. Din citadela palatului au bubuit două bombarde. Din cauza suflului, minaretele au tremurat ca nişte nuiele. Ţara întreagă a început să-şi amintească vechile cântece de bucurie şi voie-bună. Tabăra de la marginea oraşului, în care locuiau constructorii, a fost desfiinţată. Persani, afgani, arabi şi turci s-au simţit

dintr-odată liberi. Fel de fel de instrumente muzicale, tamburine, fluiere şi tobe au început să sune toate deodată. Băutura curgea râu. Opreliştile de până atunci erau blestemate în gura mare. Perceptorii stăpânirii, beţi de cădeau în nas, umblau de colo-colo urlând:

—Morţii nu plătesc taxe. Asta e infracţiune...

La hanul *Pielea tigrului*, poetul Shiri a strâns în jurul lui o mulţime de curioşi. Ţinea în mână o tigvă de berbec curăţată de carne şi încerca să scrijelească pe ea cu un cuţit: „Viaţa seamănă cu un cântar, sus e răul, jos e binele". Apoi zvârli căpăţâna. Grădinarul Ismail se duse şi o luă, apoi o înfăşură într-o pânză. Poetul începu să plângă şi îl pupă pe amândoi obrajii, mulţumindu-i că a recuperat obiectul acela atât de drag. Important e că toată lumea se distra. Poetul ceru un tăciune şi, cum îl avu în mână, o porni printre oameni să iasă afară. La uşă fu cât p-aici să se lovească de bătrâna Asek, care intră trăgând zdravăn din lulea. Oamenii tăceau, cu paharul în mână. Fumul din han le înţepa nările. Bătrâna scoase luleaua dintre dinţi. Poetul îi spuse:

—Babo, ai spălat toată viaţa trupuri de regine şi prinţese, nu? Acum ia spune-mi, ai putut să le dai jos noroiul de pe spinare?

Bătrâna de la baie îşi târî galenţii grei şi-i răspunse:

—Tu ştii, scandalagiule, că săpunul spală pielea, iar sufletul îl spală Dumnezeu.

— Dumnezeu are şi el pe spinare două degete de noroi! strigă poetul.

Oamenii au încremenit, au vrut să-l ia la trei păzeşte, numai că... Era unul de-al lor şi, în plus, nici nu vorbise serios. Poetul ieşi în bătătură. Cineva aruncă un os după el. Baba îşi tropăia galenţii prin sala mare a hanului, încercând să-l găsească pe hangiu în toată harababura aceea. Deodată, se auzi cântecul unui beţiv:

Suflecă-ţi rochia, scoate-ţi sandalele
Şi treci râul, blestemato...

Hanul răsuna de cântece. Urletele beţivilor zgâlţâiau pereţii. Unii, care până atunci se certaseră, acum se pupau, alţii plângeau cu capul pe mese. Se jurau... Blestemato, blestemato. Ah, râul ăsta nenorocit... rochia, rochia... Unul ieşi afară să joace după melodia aceea. Dar pe drum dădu peste poetul Shiri. Într-o mână ţinea tăciunele, în cealaltă o făclie. Era urmat de o mulţime întreagă, care repeta versurile pe care poetul le scria cu tăciunele pe pereţii caselor. La un moment dat, făcu un semn către mulţime. Oamenii se opriră în linişte. Poetul avea ochii roşii din cauza fumului, iar pletele îi erau pârlite de la flacăra făcliei. Deschise larg braţele şi recită o strofă pe care o încropise chiar atunci:

Zece dervişi zdrenţăroşi
Dorm într-un tufiş
Dar doi regi nu pot să stea
Pe un singur tron.

Din mulţime porniră urlete şi aclamaţii. O femeie se apropie plângând de el şi-şi puse capul la pieptul lui. Era iubita lui, Mai. El le vorbea oamenilor, ea îi vorbea lui. Suferi poetule Shiri, Shiri al meu. Eşti înţelept, dar n-ai bogăţie. M-ai alinat şi inima mea, uite, a venit la tine. Poetul meu, nu te-aş schimba nici cu soarele de pe cer, nici cu luna. Poetul meu...

cel cu suflet negru
are strai bogat la, la...

Se auzi tropot de copite. Mulţimea se dădu la o parte. Erau oştenii şahului, care începură să dea în dreapta şi-n stânga chiar înainte de a descăleca. Poetul Shiri strigă:

... Unul se bucură-n viaţă
poporul se tânguie amar
bogatul e fericit
eu mă zbat în sărăcie...

Oştenii despicară mulţimea şi se opriră în faţa rapsodului. Femeia îl acoperi cu trupul ei. Oştenii o

traseră de păr, dar ea nici gând să plece, până ce o luară la pumni şi aşa o îndepărtară urlând. Poetului îi puseră cătuşe, în vreme ce el începu să cânte un cântec de dragoste:

Sărutările s-au dus ca vântul
ca vântul ce-n zare se pierde...

Femeia, scăpată plină de sânge din pumnii gardienilor, îl lovi cu toată puterea pe un beţiv care şedea crăcănat în mijlocul drumului şi cerea taxă de trecere, încât acesta căzu la pământ. La picioarele ei se stingea făclia poetului, care dispăruse deja, dus pe sus de oşteni. Ea luă făclia de jos şi începu să cânte cu o voce dezlânată:

Sărutările s-au dus ca vântul
ca vântul ce-n zare se pierde...
şi nu se vor mai întoarce niciodată...

*
* *

Arhitectul se ridică şi-şi puse mâinile în şold. Privi desenele şi zâmbi, şterse o linie dintre două puncte mai înalte şi micşoră un unghi. Se vedea bine din desen ce putea face mâna omului asupra a ceea ce a făcut natura. Totul era atât de perfect, de bine

calculat, încât ochii i se luminară de bucurie. Ahmet vedea cum dispar cutele de pe fruntea bătrânului.

—Acesta va fi doar unul dintre foişoarele cetăţii, zise arhitectul.

—Deci, zidul va fi în formă de semicerc? întrebă tânărul.

—Da, fiule, un zid precum acesta, aşezat pe un teren prielnic, îi obligă pe asediatori să desfacă atacul pe laturi atât de mult, încât nu se vor mai vedea unii pe alţii.

—Hei, făcu Ismail, intrând zâmbitor în încăpere.

Ahmet îi luă mâinile într-ale sale şi-i spuse:

—Sub zidurile astea, la primăvară va înflori trandafirul sălbatic, macii îşi vor fremăta petalele, iar crăiţele şi clopoţeii îşi vor deschide florile parfumate, poleite cu aur.

Grădinarului i se aprinseră privirile şi oftă. Cuvintele lui Ahmet îi sunară arhitectului ca o muzică dulce.

—Când înfloresc florile, încep şi războaiele.

Arhitectul îl privi pe Ismail în ochi, ca pentru a-i spune că vorbele acestea nu-şi aveau rostul acum. Chipul celuilalt, cu expresia obişnuită de om liniştit, părea cel al unuia prins cu ocaua mică. Mehmet Isa regretă că-l apostrofase. Dar n-ar fi vrut să-i lase să-şi facă gânduri negre, mai cu seamă pe Ismail, care era şi aşa destul de preocupat. În momentele acelea ar fi vrut să-i cuprindă pe amândoi în braţe şi să-i ţină departe

de orice necaz, să-i pregătească pentru drumul de întoarcere. Rupse tăcerea, mai cu seamă din dorința de a-i scoate din starea aceea în care se aflau:

— Ce s-a întâmplat azi la han, Ismail?

— Au fost tot felul de zvonuri, Mehmet Isa. Orandjeb, fiul şahului, i-a dus pâine şi carne, lapte şi miere şefului răsculaților, Marat Has Şivadji, care este întemnițat în citadelă. Iar la palat a sosit o femeie persană.

— Femeie?!

— Da, pe nume Samendra, Samendra din Şiraz. Poetul Shiri mi-a spus că Persia are poezie, trandafiri şi pe Samendra.

— Şi ce a făcut-o pe femeia aceea să vină aici?

— De unde să ştiu eu? zise Ahmet, şi le povesti apoi despre Mai, iubita poetului Shiri. Ismail clătina din cap.

— În Agra se întâmplă tot felul de ciudățenii şi se vor întâmpla şi mai multe, spuse arhitectul.

În cele din urmă se ridicară şi plecară. Erau invitați la palat, la şah. Mehmet Isa se simțea minunat în vreme ce păşea, în pragul serii, spre citadelă.

*

* *

Slujitorii începură să strângă masa. În seara aceea şahul îi invitase la o cină festivă pe arhitect, pe aju-

toarele sale şi pe caligraful Amaret Khan Şiraz, cel care avea să plece definitiv. Conform protocolului, audienţa avea să fie acordată după cină.

Şahul se ridică primul şi ieşi din camera de oaspeţi. În urma lui plecară invitaţii şi curtenii. Stăpânul merse şi se aşeză pe Tronul Pallonilor, făcut în întregime din aur şi smaralde. La dreapta lui se aşeză pe divan imamul palatului, iar la stânga marele vizir şi, la rând, intendentul-şef şi vizirul tezaurului. În faţa lor erau invitaţii.

Primirea se desfăşură în cele mai prieteneşti condiţii, cu atât mai mult cu cât Nuh Indjia nu era prezent. Slugile aduseră tipsii cu fructe. Şahul îşi întinse picioarele să şi le dezmorţească. Mantia de mătase i se desfăşură precum undele unui pârâu liniştit. Părea vesel, iar din ochi îi dispăruse aburul acela melancolic. I se adresă vizirului tezaurului:

— Vizire, de ce nu râzi? Altfel, oaspeţii noştri îşi vor schimba părerea despre sentimentele noastre prieteneşti.

Îndemnul le era adresat tuturor şi singurul care nu-l băgă în seamă fu vizirul însuşi. Mausoleul îi mâncase jumătate din vistierie şi nu mai avea mult şi-i mânca şi jumătatea cealaltă. Imamul palatului lăudă tronul Pallonilor.

— Acest tron a fost copiat de câţiva prinţi şi regi, zise şahul, netezindu-şi satisfăcut barba. Îl privi cu

coada ochiului pe arhitect, care admira baldachinul împodobit cu pietre prețioase.

—Împărăția noastră are mai mulți artişti decât toate teritoriile Islamului la un loc, spuse caligraful.

—Peste o mie şase sute, ba chiar şi zeul lor e aici, la Agra, zise şahul, țintindu-l din nou cu privirea pe arhitect.

—O, Doamne, exclamă caligraful, bătându-l pe umeri pe Mehmet Isa.

Încetul cu încetul, şahul începuse să creadă că meritele acestor artişti erau numai ale lui. Încerca să se convingă singur că el este creatorul suprem. Iată de ce acum şarpele invidiei îl muşca adânc... Ochii tuturor erau ațintiți asupra arhitectului. Îl admirau cu toții. De ce nu vrea acest arhitect să trăiască la curtea mea, precum poetul Hazer Veli, sau astrologul, sau ceilalți? Liniştea ce a urmat a fost întreruptă de grădinarul Ismail.

—Prealuminate şah!

Şahul tresări şi clipi din ochi. Celălalt continuă:

—Ai permis trei zile de bucurie, iar când petrecerea s-a încins, ai uitat doliul.

—Da, şi? făcu şahul nerăbdător.

—În noaptea aceea de veselie, un netrebnic a întrecut măsura şi şi-a dat drumul la gură mai mult decât se cuvenea. Pe bună dreptate oştenii din gardă l-au pus în fiare.

Marele vizir, simțind că toate acestea aveau legătură cu oamenii lui, se ridică să vorbească și el.

—Că l-au pus în lanțuri nu e rău, dar au greșit arestându-l în noaptea aceea, care a fost declarată chiar de luminăția ta noapte de petrecere.

—Cine e omul acesta? întrebă șahul.

—Bucuria și petrecerea s-au isprăvit, mare șah, spuse grădinarul, ca și când n-ar fi auzit întrebarea stăpânului.

—Cine e omul acesta? își repetă șahul întrebarea.

Marele vizir dădu din cap și-i șopti ceva la ureche.

—Aha, e acela care se dă drept poet? făcu șahul.

—Dar ce e de fapt? întrebă curios caligraful.

—Un nebun! îl lămuri marele vizir.

—Poeții trebuie venerați la curtea mea, așa cum e Hazer Veli, egalul marelui Firdousi.

—Firdousi a murit sărac, zise caligraful, cu o voce care ar fi putut impresiona pe oricine.

—Cel care l-a împins la asta era un stăpân ignorant. Poeții mei nu vor muri niciodată în sărăcie. Ia spune, vizirule, pe ce se duc galbenii vistieriei noastre? La voi ajung, la artiștii și poeții mei. Iar eu ce pretind de la voi? Mai nimic. Să-mi cântați tristețea: un mare șah caută mângâierea la voi, la arta voastră. Vremurile s-au schimbat, artiștii nu mai mor săraci, pentru că acum au de lucru, au pentru cine să creeze. Nu-i așa, Mehmet Isa?

Arhitectul îl privise țintă cât timp celălalt vorbise. Caligraful era chiar impresionat. Părea un copil încântat de jucăria nouă pe care o primise în dar. Întrebarea șahului părea că plutește deasupra capetelor lor. Arhitectul răspunse cu vocea lui melodioasă:

—Vremurile s-au schimbat mult, șahule, precum ai zis.

Încă încântat de propriile-i cuvinte, șahul păru a primi cu bunăvoință vorbele arhitectului.

—Aveți dreptate, nebunul acela să fie eliberat, zise.

Bătrânul maestru grădinar duse mâna la piept.

—Să scrie, să scrie imnuri sfinte, poate așa o să-și recapete înțelepciunea, spuse imamul palatului.

Puțin după aceea, primirea la șah luă sfârșit. Grădinarului îi venea să sară în sus de bucurie gândindu-se că poetul Shiri avea să fie eliberat. Ahmet se grăbea de parcă l-ar fi gonit cineva din urmă. În timpul acesta, arhitectul rumega cuvânt cu cuvânt tot ceea ce se spusese la întâlnirea cu stăpânul. Cuvintele șahului îi zgâriau și acum auzul. Le înțelegea sensul și totuși... Sub vorbele frumoase ghicea un gând viclean. Un văl negru de doliu, care le acoperea. Un doliu de douăzeci și doi de ani. O moarte de care șahul părea că uitase în seara aceea. Avea nevoie de poeți care să-i cânte durerea...

Avea impresia că păşise într-o fundătură în care tot ceea ce se vede intră în umbră, iar ceea ce e ascuns

rămâne pierdut pe vecie. O beznă din care era greu să ieşi. Douăzeci şi doi de ani de noapte neagră, în care părea că orbecăie fără speranţă. Dar trebuia totuşi să fie atent unde pune piciorul.

*

* *

Vizirul tezaurului stătea gânditor. Marele mogul Djahan şah dăduse un firman prin care se instituia taxa *Binefacerea sufletului*, care avea să fie plătită de fiecare om şi servea la spălarea păcatelor. Taxa era aplicată şi prinţilor vasali. Mesagerii săriră în şeile cailor şi porniră spre ţinuturi îndepărtate, purtând la piept firmanul împărătesc.

Şeful perceptorilor guvernului, Mulk Radji, era în culmea fericirii. Îşi cumpără o piele nouă de viţel şi-şi croi din ea o tolbă încăpătoare. În ea strecură registrul în care se aflau scrise numele tuturor capilor de familie din capitală şi, însoţit de trei ostaşi, porni să-şi înceapă treaba. Cunoştea pe de rost situaţia financiară a fiecărei familii din oraş. Era perceptorul cel mai bătrân din împărăţie şi-l cunoştea personal chiar şi pe vizirul tezaurului. Oştenii stăteau la trei paşi în urma lui, după cum li se poruncise. Perceptorul intră primul în hanul *Pielea tigrului*. Doi-trei oşteni beau în linişte apă îndulcită cu miere. Hangiul făcu o grimasă nemulţumită când îl văzu şi-i spuse:

—Mi-ai speriat muşteriii, pe Allah! O să mă laşi muritor de foame.

Mulk Radji se scărpină la mustaţă.

—Ia mai taci odată, Kenan! Am pornit să anunţ care este termenul de plată al noii taxe.

Hangiul dădu din cap şi spuse printre dinţi:

—Un jeg eşti, un jeg!

Mulk Radji ieşi din han şi o porni pe drum. Aruncă un ochi prin Târgul de cereale. Negustorii moţăiau tolăniţi pe sacii cu grâu şi orez. Târgul era pustiu. Perceptorul strâmbă din nas: nu-i era pe plac asemenea pustietate. Unde e mulţimea de cumpărători, care mişcau preţurile în sus şi-n jos? Se vede treaba că nu le prea prisoseau gologanii în buzunar. Mulk Radji se întoarse către oşteni şi le făcu semn să plece. O porni singur pe strada Chipul lui Allah şi se concentră să audă tropăitul propriilor paşi. Liniştea din jur îi strecură un fior de spaimă. Atelierele de mătase erau în întuneric, războaiele de ţesut fuseseră părăsite. Cerşetorii îl priveau cu speranţă, dar, îndată ce-l recunoşteau, renunţau să mai întindă mâna. Le privi pietrele legate cu cârpe, pe care le ţineau la brâu. Acelea erau pâinea lor. Conform unei vechi superstiţii, pietrele acelea le aduceau noroc. O luă spre mausoleu. Acolo era plin de lume. Grupurile se învârteau de colo-colo. Se apropie de intrarea principală, cu ochii şi urechile la pândă. În timpul acesta, omenirea aceea se perinda curioasă în jurul porţilor. Două

dintre canaturi se aflau puse de-o parte şi te orbeau cu sclipirea lor. El ştia că în ele fuseseră bătute o mie şi o sută de cuie cu floarea de aur. În jurul porţilor, mulţimea se îndesea. Două preotese budiste scoteau strigăte de admiraţie. Asta îl uimi. Poetul Shiri îşi muşcă buzele şi-l privi strâmb. *Păi ăsta nu-i la puşcărie? Cum de a răsărit aici?* Un bătrân cu un trandafir între dinţi îi instruia pe muncitori cum să ridice porţile cu o macara. Cineva ieşi din mulţime şi se prăbuşi peste poartă, căutând să scoată unul dintre cuiele de aur. Apoi, văzând că nu se poate, începu să mângâie suprafaţa strălucitoare. Doi arabi îl apucară de subsuori şi-l ridicară drept în sus.

— Lăsaţi-l, nu-l chinuiţi, le spuse bătrânul cu trandafirul în gură.

Odgoanele macaralei se încordară şi canatul se ridică pe o parte. Faţa aurită a porţii sclipea de te scotea din minţi. Părea că un soare strălucitor se ridică printre oamenii de acolo. Mulk Radji rămase cu gura căscată şi gândul îi zbură la mulţimea de cuie aurii. Se simţea bine şi zâmbi în barbă. Omul care se aruncase adineauri asupra porţii se apropie de el.

— Râzi, da? Râzi. Acolo sunt banii mei. Îţi aminteşti cum mi-ai luat ultimii gologani?

— Adjahad, eu sunt funcţionar împărătesc, zise speriat perceptorul.

— Funcţionar, pe dracu! spuse celălalt, apoi îi smulse tolba de pe umăr şi i-o sfâşie cât ai clipi din

ochi. Alți trei-patru inși sărira în ajutorul scandalagiului. Buf, buf, buf, pe spinare. Buf, buf, buf, pe cocoașă. Sângele îi dădu năvală pe gură și pe nas. Victima urla. Oamenii îl bătură zdravăn și-l lăsară într-o baltă de sânge, în mijlocul drumului, pe însuși decanul de vârstă al perceptorilor împărăției. Ce-a fost asta, ce s-a întâmplat? Nici chiar în zilele revoltei hamalilor nu îndrăznise nimeni să facă așa ceva. Ce se întâmplase?

—Of, șahul meu, șahul meu... Prin Agra suflă un vânt rece. Nu pricep nimic. Cum de e posibil? murmura fără vlagă perceptorul.

*

* *

La hanul *Pielea tigrului*, consulul englez, îmbrăcat în uniforma militară de paradă, stătea la masa lui obișnuită. Îi bubuia capul de probleme. Aici colegul său francez n-avea cum să-l găsească. Și nici nevastă-sa. „Of, of, of, la naiba! Ce mare scofală e un consul? Intrigi și vorbe pe la spatele șahului, francezului, olandezului... Vinde-le praf de pușcă sătenilor certăreți, ia mătase, adu sare. Fel de fel de mărunțișuri, de lucruri lipsite de importanță, de flecuștețe. A dat sau nu petrecere șahul aseară în cinstea Samendrei din Șiraz?" Pearl Bacon era de viță veche saxonă. Și a decis să termine odată pentru totdeauna cu treburile

murdare ale diplomației. Numele lui, atât de banal, va rămâne în analele împărăției și va dispărea odată cu ea. Acolo, într-un colț de cronică, se va spune că... consulul nostru la curtea marelui mogul, șahul Djahan, a făcut și a dres... Versurile tinereții pot deveni poezie adevărată la maturitate. Gata, trebuia să plece. Era așteptat de arhitectul Mehmet Isa. Îi ceruse o întrevedere cu câteva zile în urmă, iar acum sosise momentul. Deja știa de-a fir a păr ce avea să-i spună. Lăsă în urmă cartierul vechi al orașului și ajunse dinaintea Porții soarelui. Poarta aceasta îi amintea, nu știa nici el de ce, de intrarea în Palatul Westminster.

Arhitectul îl aștepta în cortul în care lucra. Era încă ziuă, iar consulul se prezentă destul de ceremonios. Dintr-un vas ținut la rece, arhitectul turnă sirop răcoros și parfumat în două pahare. Pe chip avea o expresie de prietenie sinceră, ceea ce-i dădu speranțe englezului, care începu să comenteze ceea ce se mai bârfea prin târg, până când își spuse că e timpul să ia taurul de coarne:

—Vă terminați opera înainte de începutul anotimpului ploios?

—Sigur, spuse arhitectul, sorbind din pahar. În cort era răcoare, ceea ce le sporea plăcerea conversației.

—Nu cred că există un al doilea mausoleu ca acesta, zise consulul. Nevastă-mea ar muri și acum dacă ar ști că va avea un asemenea mormânt.

Arhitectul râse tare. Câteva picături de sirop îi căzură în barbă şi el, râzând în continuare, şi le şterse cu palma. Încălzit destul de prima parte a conversaţiei, consulul îşi spuse că ar trebui să facă primul pas.

—O asemenea minunăţie de monument, aşa o operă de arhitectură şi poezie în piatră, ridicat într-un imperiu al pustiului nu e de bun augur pentru creatorul lui, pentru tine...

Arhitectul clătină din cap fără să spună nimic.

—Un geniu ca tine nu trebuie să lucreze pentru o împărăţie stearpă.

Arhitectul tresări, iar celălalt se temu că-l ofensase.

—Asta mi-e soarta, spuse bătrânul.

—Nu eşti dintre cei care i se supun, zise englezul.

—Ce vrei să spui cu asta? îl întrebă direct arhitectul.

Englezul dădu peste cap siropul din pahar şi spuse:

—Eu te stimez mult de tot. Lumea din care vin eu e lumea viitorului.

Privirea arhitectului se stinse. Ştia cât de mult se vorbeşte aici despre regatul Angliei. Îi admira fără limite pe cei care inventau maşinării. Englezul acesta vorbeşte ca un profet, îşi zise.

—Salvează-ţi arta! O, Doamne, cum de te poţi împăca cu legile primitive ale acestei împărăţii! Vino acolo unde se plămădeşte viitorul omenirii!

—E o invitaţie? murmură arhitectul.

Englezul se grăbi să-şi dezvăluie planul. Vorbea repede, uitând că arhitectul ştie prea puţine despre Anglia lui...

—Să ridici un nou Westminster, cu două turnuri de o parte şi de alta, aşa încât catedrala Sfântului Ştefan să pară o biată bisericuţă de ţară în comparaţie cu ele. Vino acolo unde se plămădeşte viitorul omenirii, repetă el fraza aceea care-i era atât de dragă.

—Oricui, cuibul lui i se pare cel mai moale, zise arhitectul. Consulul tresări auzind aceste cuvinte, drept pentru care mai spuse, ofensat:

—Ţi-am vorbit despre viitorul omenirii.

Arhitectul se ridică în picioare şi zise:

—Te respect pe tine şi toate vorbele tale. Şi, deşi am fost obligat să vin aici, îmi iubesc ţara tot atât de mult cât ţi-o iubeşti şi tu pe a ta. Cuvintele îmi sunt însufleţite de speranţa că mă voi întoarce acolo şi aş muri dacă n-aş nutri această speranţă...

Cuvintele arhitectului îi tăiară celuilalt orice elan. Ieşi din cort şi o porni înapoi gânditor, ca şi când ar fi pierdut o mare bătălie. Încotro, acum?

*

* *

Niciodată în decursul acestor ani, în marele consiliu al şantierului nu se vorbise atât de puţin. Arhitectul ascultă pe rând şi notă solicitările neono-

rate de piatră verde, după care le promise şefilor de echipe, care se plângeau de furturi, că le va rezolva problema. Ajunse la concluzia că locurile în care trebuia concentrată acum forţa de muncă erau caravanseraiul, canalele de scurgere şi de aducţie a apei, precum şi cele patru minarete care-i aminteau de nişte plopi. Arhitectul le făcu semn să iasă. Se strecurară toţi cu capul plecat din cortul de consiliu. Arhitectul le privi spinările cocârjate, cu pletele atârnându-le în neorânduială pe umerii osteniţi. Le murmură numele şi simţi că-l cuprinde un sentiment de duioşie. Au îmbătrânit aici, i-a betegit mormântul acesta. Sentimentul cald de camaraderie îl sufoca. Ieşi din cort imediat în urma lor. Vru să facă puţină mişcare, drept pentru care o porni spre oraş. Din direcţia opusă, ieşeau din fortăreaţă o coloană de soldaţi şi câteva care de luptă. Se opri împreună cu alţi curioşi şi prinse din zbor „război, război în Afganistan". Auzi o voce în spate, se întoarse şi zări o bătrână zdrenţăroasă care-i cerea de pomană. Îi dădu un bănuţ. Ea se apropie şi-i spuse:

—Efendi, te-am urmărit zile întregi şi abia acum am reuşit să te opresc.

—Spune, ce te doare?

—Efendi, mormântul pe care-l faci ascunde durerea şahului sau pe a ta?

—Mormântul e mormânt, zise el nedumerit.

— Efendi, mormântul acesta mi-a luat doi fii, vroiam un cuvânt de alinare... Bogăția nu cunoaște durerea, de asta te-am oprit.

— Răspunsul e greu de dat, bătrâno.

— Așa e, așa e, zise ea și plecă. Arhitectul o urmări o vreme cu privirea, apoi se îndreptă spre han. Încă înainte de a ajunge acolo, îl strigă pe Ahmet. Băiatul respira din greu. Bătrânul se gândi la ceva rău și-și spuse: Ismail! Ahmet pricepu nedumerirea arhitectului și spuse precipitat:

— Nu, nu... persanul... bătrânul Sabhatin...

— A, da! A lipsit de la consiliu.

— E pe moarte... te strigă...

Arhitectului i se înmuiară genunchii. O porniră amândoi într-acolo, fără o vorbă. Durerea îi chinuia sufletul și un nod amar i se pusese în gât. Când ajunse la cortul muribundului, era leoarcă de sudoare. Pe bătrânul Sabhatin îl susțineau de umeri cei doi feciori ai lui. Trandafirul îi căzuse pe piept. Arhitectul se apropie de el. Meșterul giuvaergiu murmura ceva despre stăpânii aurului. Mehmet Isa îi întinse trandafirul. Bătrânul se strădui să zâmbească și-i spuse:

— Am iubit trandafirii..., apoi horcăi din afundul plămânilor și închise ochii. Arhitectul tresări speriat și nu-și mai dezlipi privirea de pe gulerul rupt al bătrânului, care spuse cu greu: Ascultă-mă și crede-mă, Mehmet Isa. Ai creat și ai urmat un vis care se vede cu ochii deschiși, dar mormântul ei e sângele și lacrimile

noastre... Oamenii te vor venera şi-şi vor aminti de tine... în vecii-vecilor...

Chinuindu-se să vorbească, bătrânul ostenise peste măsură, iar din gură i se scurgea o şuviţă subţire de sânge. Clipi din pleoape, apoi le închise definitiv. Chipul îi fu cuprins de o paloare ciudată, paloarea morţii.

Arhitectul se ridică plângând. Trecu printre oamenii care murmurau. Recunoscu printre ei sculptori, mozaicari, lucrători în marmură şi toţi erau înlăcrimaţi şi tăcuţi. Ieşi afară, unde oamenii aşteptau în picioare. I se păru că aude vocea mortului spunându-i: „Poarta aceasta de aur mi-a pârjolit sufletul". Sub palmieri, oamenii plângeau ca nişte copii. Amurgul completa trist atmosfera funebră. O durere mută străbătea mulţimea. Palmierii foşneau sub adierea moale a vântului.

Ahmet îl prinse de umeri şi-l susţinu pe arhitect.

*

* *

Oaspetele venit de departe ridică pocalul cu vin. Pe obrajii uscăţivi i se formară două gropiţe. Tâmplele fierbinţi îi bubuiau ritmic. De la Stambol la Agra căzuse de cinci ori bolnav. Arhitectului îi tremurau mâinile şi barba, ca şi când ar fi avut friguri. Lui Ismail îi mai răsunau şi acum în urechi primele

cuvinte rostite de oaspete, în albaneză: *bine v-am găsit!* Trei cuvinte, doar trei, dar ce ecou stârniseră în sufletul lor... nu erau cuvinte, erau o vrajă, aşa cum magică era şi ţara din care venea omul din faţa lor. Ahmet era mai agitat ca niciodată. Cuvintele i se opriseră în gâtlej şi n-ar fi putut scoate nici un sunet. Ce l-ar fi reţinut să nu-l ia în braţe pe oaspete şi să-l sărute pe amândoi obrajii? Dar nu-şi mai simţea mâinile şi picioarele. Ar fi lăcrimat, dar nici lacrimile nu-i mai dădeau ascultare. Doar în adâncul sufletului simţea cum i se zbate ceva nelămurit şi tainic.

În Opar este un sat numit Marjan, după numele fetei stăpânitorului de acolo, cneazul Adrian Muzaka. Ce ştii tu, mesagerule, despre soarta casei acestui cneaz? Dar despre castelul lui cu zidurile ruinate? Liniştea se lăţi şi mai mult în cort. Hai, frate, povesteşte, că doar de asta ai venit aici, la capătul lumii. Că mult s-a împrăştiat sângele nostru şi neamul nostru, de-am ajuns până-n Manciuria, acolo unde şi-a-nţărcat mutu' iapa! Hai, povesteşte, că suntem dornici să te ascultăm.

Oaspetele sări în picioare, ieşi din cort şi se depărtă câţiva paşi de locul în care se aflau. În faţa cortului, gazdele lui făcuseră un foc straşnic. Brusc, el făcu o mişcare largă cu piciorul drept, ca şi când ar fi cosit, îşi împreună mâinile şi bătu pământul cu talpa... Hop bam hop baaam! Mâinile i se arcuiră într-o mişcare de parcă ar fi vrut să îmbrăţişeze cu ele întregul

pământ. Se unduia, se arcuia, plutea fără nici un efort. Dansatorul îşi deschise iar braţele şi cei doi avură impresia că ar vrea să apuce luna de coarne şi să se învârtă cu ea în braţe. Mişcările lui veneau parcă din negura timpului, din vremea când nici moşii şi strămoşii lor nu erau pe acest pământ, iar oamenii trăiau în frăţietate cu tot ceea ce-i înconjura, cu cerul şi cu pământul, cu plantele şi cu vieţuitoarele. Oaspetele lor era fiul muntelui, fiul soarelui şi al negurilor dintre stânci şi venise să afle dacă ei mai simţeau ceva pentru tot ce lăsaseră în urmă. Dar limba şi cuvintele celor de aici înţepeniseră în gâtlej... Erau oameni mari şi luminaţi, de nu aveau loc nici în poveşti, dar acum stăteau fără un cuvânt de parcă ar fi fost surzi şi muţi. Hop bam hop baaam! Focul ardea cu pălălaie mare... iar el dansa şi vorbea cu florile şi cu stelele de pe cer... iar luna era acum iubita lui, căci iubita de departe fusese răpită de duşman... Ţinea în palmă fulgerele şi tunetele, precum oamenii din vechime, cu statura lor uriaşă. Dansând, se ridica până la cer, se scălda în lumina stelelor, apoi revenea pe pământ înfăşurat în pulbere de aur. Hop bam hop baaam!

*

* *

La palat toată atenţia era îndreptată spre Samendra din Şiraz. Ea s-a întâlnit într-o întrevedere

foarte scurtă cu intendentul-şef, care s-a pierdut cu totul şi a uitat să şi vorbească în momentul în care a zărit-o. Căci femeia zână era, nu făptură omenească. Drumul lung o obosise şi, înainte de a se prezenta curţii, ea a cerut să facă o baie. Bătrâna Asek, cu galenţii ei grei, îi făcu semn s-o urmeze. Primise ordin s-o ducă şi s-o ajute să se îmbăieze în locul în care obişnuia s-o facă şi Mumtaz-Mahall. Iar bătrâna se chinuia, cu mintea ei puţină, să înţeleagă ce se petrece. Femeia se dezbrăcă şi Asek dădu drumul aburului. Printre valurile de abur se ivi în scurt timp un trup de zeiţă dăltuit în fildeş. Bătrâna se grăbi s-o ajute, dar văzând-o rămase cu gura căscată.

—Aaa, făcu ea şi începu să se frece la ochi cu dosul palmei. Tânăra intrase în apă şi stropii pe care-i făcea în jurul ei alcătuiau un curcubeu minunat. Bătrâna trăise o viaţa întreagă în băi şi o spălase chiar şi pe Mumtaz-Mahall de trei ori pe zi, dar... *femeia aceasta era o zeiţă adevărată, nu o făptură omenească.* Samendra îi făcu semn să se apropie şi, în vremea aceasta, râdea şăgalnic. Sânii îi tresăltau cu rotunjimi dumnezeieşti. Bătrâna se apropie cu oarecare teamă. Îi puse cu delicateţe palma pe umeri, de parcă ar fi fost de porţelan.

—*Ea* cum era? o întrebă pe nepusă-masă Samendra.

—Of, mă bagi în mormânt!

—Din ce firide o spionau pe Mumtaz-Mahall când se îmbăia?

—Ce tot spui tu acolo, fato? De unde să ştiu eu treburile astea?

—Ehei, în ce lume trăieşti tu, bătrâno? Peste tot se face aşa. Bărbaţii au locuri speciale de unde le privesc pe femei în baie. Uite, şi aici...

Bătrâna se cutremură şi se pregăti să-i răspundă. Nici moartă n-ar fi trădat secretele băii acesteia!

—O privea intendentul-şef şi vizirul tezaurului.

—Dar pe mine cine mă priveşte?

—Of-of, vrei să mă omori. N-aş fi crezut că o să am o moarte atât de frumoasă...

Şi bătrâna Asek începu să plângă.

—Hei, bătrână nebună, eu nu te-am întrebat de ce îi laşi să mă privească, ci de ce mă vinzi atât de ieftin. Jecmăneşte-i, hoaţă bătrână, că eu nu sunt oricine, sunt Samendra din Şiraz, minunea Orientului! Spune-mi, cine mă spionează?

Spăla-te-aş moartă! Doamne, uite cum mă mai priveşte... Bătrâna încercă să evite răspunsul.

Cealaltă râse şi îi puse din nou întrebarea. Iar bătrâna n-o mai putu minţi şi începu să turuie:

—Acum te privesc intendentul-şef, contra sumei de şapte sute de rupii, vizirul tezaurului, opt sute de rupii, şeful gărzilor şi... o, Doamne, dacă ar afla Allah... şi imamul palatului, o mie de rupii...

Mamă-doamne! Măi, dulceață, ne bagi în pământ pe toți!

— Ia spune-mi, codoașă bătrână, câte locuri de spionat sunt aici?

— Cinci, da' numai patru se folosesc.

— Ia du-te de-l vezi pe al cincilea!

— A, nu! De acolo se uită șahul... Da, a avut un obicei ciudat, o privea pe Mumtaz-Mahall când se îmbăia...

— Du-te să-l vezi pe al cincilea!

Bătrâna se duse, mai mult ca să-i facă pe voie femeii. Locurile de spionat erau secrete, dar ea le găsea cu ochii închiși. Văzu ochii celor de la care luase banii. Ochi negri, ochi albi, ochi verzi, ochi ceacâri. Al cincilea loc era legat de un coridor în care nu avea acces decât șahul. Bătrâna merse acolo și... surpriza fu atât de mare, încât fu gata-gata să-și muște degetele. Se făcu mică-mică.

— Ți-am spus, îi zise Samendra, după care ieși din cadă și începu să se șteargă încet-încet cu prosopul.

Bătrâna nu-și revenise încă.

— Povestește peste tot pe unde umbli despre femeia pe care ai spălat-o, o îndemnă râzând. N-o să pățești nimic pentru asta.

Dar bătrâna rămăsese ca o stană de piatră în mijlocul aburilor care umpleau baia.

*

* *

Poetul Shiri Atabek se opri pe marginea drumului. De departe venea un şir lung de dervişi. Îşi luminau drumul cu două-trei făclii, purtate în fruntea grupului. În întunericul nopţii, straiele lor rupte păreau albe din pricina prafului ce se strânsese pe ele. Cel ce era în fruntea şirului se prăbuşi lângă un tufiş şi imediat îl imitară şi ceilalţi. Albi la faţă şi osteniţi, în lumina lunii păreau nişte cadavre. Poate că unii dintre ei nu aveau să se mai ridice de acolo. Poetul văzu ceva fâlfâind în întuneric. O cârpă ruptă, cu care dervişii se leagă de obicei la cap, i se rostogoli la picioare. El o ridică şi o mirosi: avea un miros de nespălat, o duhoare insuportabilă. Aruncă pânza aceea de unde venise, printre călătorii ce zăceau la pământ ca nişte animale bolnave. Închise ochii şi-şi imagină ţinuturile din care veneau aceştia: o lume cenuşie ca şi pământul pe care-l călcau.

La naiba! O luă spre hanul *Pielea tigrului*, unde, la ora aceasta târzie din noapte, se beau „băuturile pierzaniei", vin şi rachiuri fermentate din fructe, deşi Coranul interzicea alcoolul. La intrarea în han se întâlni cu îmblânzitorul de tigri Rahin, care tocmai pleca clătinându-se pe picioare. Poetul merse la tejghea şi bătu cu un pahar gol în scândură, strigând la negustor:

—Vreau o tărie!

—Desigur, răspunse acesta. Apoi îi arătă cu degetul doi gardieni care, după cum se vedea, scoseseră din taxe şi ceva pentru ei. Poetul se strâmbă la ei, dar cei doi se făcură că nu-l văd. Pare-se că Shiri o căuta din nou cu lumânarea. Dar se vede treaba că ei auziseră ceva despre eliberarea lui la ordinul şahului însuşi, aşa că băură ce mai aveau în pahare, plătiră şi ieşiră în doi timpi şi trei mişcări. Poetul râse batjocoritor. Hangiul scoase de sub tejghea o carafă cu vin şi-i turnă în pahar. Shiri înhăţă pocalul, bău, apoi prinse să-i numere negustorului banii. Acesta râse de pe laviţa pe care şedea, luă o bucată de friptură de berbec şi i-o întinse poetului, după care îi spuse:

—Ai auzit? Orandjeb i-a eliberat pe ostatecii lui taică-său. Printre ei şi pe fratele tânărului prinţ din Radjastan.

—Chiar aşa? Şi de ce-a făcut asta?

—Caută aliaţi.

—Ia te uită..., se miră poetul, trăgând din carnea de berbec. Cât face friptura asta?

—E din partea casei, ţi-am păstrat-o când am auzit că te-au eliberat. Dar cum de ai reuşit, frate Shiri?

Poetul ridică din umeri. Hangiul insistă.

—Cu ce i-ai ajutat de s-au îndurat de tine? insinuă hangiul.

—Hazer Veli îi ajută, nu eu, răspunse poetul şi se duse în locul pe care-l ocupa de obicei, lângă uşă.

Totuşi, trebui să recunoască în sinea lui că rămăsese şi el cu gura căscată atunci când oştenii din garda şahului îi spuseseră că e liber. Dădu peste cap băutura şi plescăi mulţumit. I se păru că aude sforăitul dervişilor care dormeau afară.

În han intrară doi călători arabi. În ultimele zile, în oraş sosiseră mai multe caravane şi în tot locul dădeai peste călători străini. Poetul le aruncă o privire şi-şi văzu de ale lui. Rănile căpătate în bătaia din seara când fusese arestat îl dureau al naibii de tare. Îi înjură pe gardieni în gând. În cele două nopţi petrecute în celulă sucise şi răsucise în gând o idee măreaţă. Iar acum, în aburii de băutură care umpleau încăperea, îşi aminti de ea. „Poetule, lasă scandalurile, că nu rezolvi nimic cu ele. Vezi lanţurile cu care eşti legat? Cum crezi că ai să le poţi rupe cu două versuri şi câteva scandaluri pe zi? Ehei, cap sec ce eşti, fraţii tăi de suferinţă nu mai vor să-şi scrie mânia şi ura cu cărbunele pe pereţi, ci să se ridice la luptă şi să curme chinurile la care sunt supuşi zi de zi. Poetule, pune-ţi simţurile în mişcare şi vezi ce se petrece în lume! Acum nu e vremea de cântat florile şi ciripitul păsărelelor, cum ai făcut până acum. Ehei, tăntălău ce eşti! Ascultă, vulcanul e pregătit să dea peste margini lava revoltei. Tu chiar nu simţi mirosul de mucegai? Vine dinspre tronul şahului Djahan. Un străin construieşte un mausoleu, vreme de douăzeci şi doi de ani, cu douăzeci şi două de mii de oameni. Douăzeci şi doi de

ani de doliu. Ha, ha, ha. Doliu sau mai bine zis lanțuri la gâtul sărăntocilor. Iar acum a apărut Samendra asta din Şiraz, iar marele îndoliat o să-i cadă la picioare. Dar serbările? Câtă risipă şi neruşinare! Ridică-te de aici, ridică-te şi dă semnalul. Căci cele ce te chinuiesc trebuie spuse, trebuie spuse oricât de amare ar fi. Eşti om din popor şi poporul te iubeşte. Ai urât întotdeauna bogăția. Tu astea să le spui, să ridici glasul în numele pământului ăstuia pe care-l iubeşti, în numele oamenilor chinuiți... Să strigi. Să strigi atât de tare, încât să-ți bubuie urechile şi să-ți crape."

Privi buimac în jurul său. Dervişii zăceau ca şi până atunci pe pământul gol.

—Şi ei... şi ei...

Negustorul dormea pe lavița lui, iar călătorii arabi plecaseră. În liniştea care se lăsase se auzi bocănitul galenților babei de la baia palatului. Poetul o pofti să şadă lângă el şi-i dădu să bea din paharul lui. Ea luă pocalul între palme şi-l duse la gură.

—Ia şi carne, bătrâno! Tu, care-i vezi goi pe stăpânii lumii.

—Nişte câini, pufni bătrâna.

—Ce naiba ai, babo, cine te-a supărat?

—Nişte câini turbați! făcu ea din nou şi bău vinul dintr-o suflare.

—Despre cine vorbeşti? întrebă poetul.

—Despre stăpânul meu, zise bătrâna. L-a înnebunit cățeaua.

—Măi babo, ori ți s-a urât cu binele?

Poetul râse de cuvintele bătrânei, apoi se ridică şi-l trezi pe hangiu. Umplu carafa şi-i lăsă banii pe tejghea. Revenind la masa lui, îi dădu din nou bătrânei să bea. Ştia că din gura ei nu ieşeau orice fel de vorbe. Asek începu să mănânce şi chipul ei plin de riduri aducea mult cu cel al unei maimuțe. Clefăind de zor, spunea printre dinți:

—Şi el... el... a privit-o în baie. Trupul ei parcă era de fildeş. Toți mi-au poruncit să tac, doar ea m-a plătit să vorbesc. S-a îmbăiat în toate băile împărăției.

Plângea şi se tot ştergea la nas, ea, care le ştia semnele de pe trup şi cicatricele tuturor stăpânilor lumii. Îşi puse apoi fruntea pe masă şi continuă să plângă în liniște. Poetul simți din nou cum sângele îi clocoteşte, cum nu-şi mai poate ține în frâu revolta şi izbi cu pumnul în masă de căzu şi paharul pe jos. Bătrâna ridică fruntea, cu ochii holbați de spaimă. Poetul o privi lung, apoi se ridică în picioare şi revolta îi explodă în câteva versuri ce-l chinuiau de mult:

Lăsați plânsul şi ascultați la mine
Căci vreau să cânt durerea lumii...

Înhață apoi carafa cu vin, halca de carne şi ieşi în fuga mare din han. Alergă cu ele în mână spre grupul de derviși care dormeau pe marginea drumului, puse

la capul unuia din ei vinul şi carnea, apoi se ridică şi începu să zbiere cât îl ţineau bojocii:

Lumea este un mormânt
Vinul, singura alinare...

Venind parcă de pe altă lume, din întuneric se ivi iubita poetului, Mai. El o prinse în braţe şi continuă să recite:

Vinul din belea te scoate
Şi te scoală din mormânt...

Mai se ghemui şi mai tare în braţele lui. În spatele lor, bătrâna băieşiţă plângea în tăcere. Dervişii sforăiau.

Păşind prin întuneric, poetul căina în continuare durerile lumii. Îi fu imposibil, însă, deşi ar fi vrut, să încropească două versuri despre iubita lui, frumoasa Mai.

*
* *

Arhitectul Mehmet Isa nu închise ochii toată noaptea. Gândul îi zbura departe. Şahul îi acceptase cererea ca Ismail să plece împreună cu Ahmet înainte de terminarea lucrărilor. Dar acordul şahului, care acceptase în plus şi alte câteva condiţii, îl pusese pe gânduri.

... Ce planuri ascunse ai, ce gânduri tainice? M-ai prins la mijloc, ştii că nu vreau ca Ismail să-şi dea sufletul aici şi că Ahmet trebuie să ajungă acolo unde e aşteptat. Iar Ahmet nu va pleca cu mâinile goale. Deşi de Ahmet avea nevoie ca de aer şi aici, să-l aibă aproape, înţelegea că la fel de necesar era şi acolo, în patrie, unde avea să-i pună planurile în aplicare. Să adune meşterii şi să consolideze cetatea, să nu se mai prăbuşească zidurile aşa cum i se prăbuşiseră stăpânitorului din Opar, cu mulţi ani în urmă.

Căci povestea tristă a lui Adrian Muzaka, fiul lui Gjon Muzaka, ajunsese şi se povestea chiar şi la Stambol. Se spunea că Adrian Muzaka slujise la curtea regelui Franţei, de unde venise în Opar şi ridicase oamenii la arme. Iar în război zidurile cetăţii i se năruiseră. Dar se vor ridica din nou, uite, chiar tânărul acesta care păşeşte bărbăteşte, dar care are un suflet de floare, chiar el le va ridica de la pământ. Căci ştie la fel ca un meşter bătrân toate secretele zidăriei. Şi nu cunoaşte invidia, iar invidia e ca vulpea, se preface că te împinge înainte, dar te ţine în loc şi te usucă pe dinăuntru. Cât despre sufletul lui, e greu să găseşti altul mai bun. E blând şi are vorba dulce ca mierea, iar la muncă e bărbat adevărat şi dacă a început ceva nu se dă bătut până nu duce lucrul la capăt. A priceput imediat schiţele pe care i le-am dat şi, cu cunoştinţele pe care le are, se va descurca de minune până la venirea mea. Nu mi-am imaginat niciodată că voi ajunge în

India. Douăzeci şi doi de ani sub cerul ei. Vechi, tare vechi acest pământ, despre care se spune că e centrul lumii. Şi cât de învăţaţi sunt! Câte nu ştiu! Dar viaţa merge înainte şi îmbătrâneşti fără să-ţi dai seama. La urma-urmei, cincizeci şi şapte de ani sunt o veşnicie. Dar n-am de gând să mor aşa de repede. Moartea n-are decât să mai aştepte. Mausoleul acesta a fost pedeapsa mea, l-am simţit strivindu-mi spinarea, iar inima mea a cunoscut suferinţa aici; dar îl şi iubesc, căci din sângele şi din sufletul meu s-a întrupat în atâta amar de ani. Şahul Djahan va purta toate păcatele noastre. Deci, or să plece... O să le duc dorul, căci cum să nu-i duci dorul lui Ismail, care are în suflet frumuseţea tuturor florilor din lume? Şi uite că se duce şi noaptea asta şi mâine seară voi fi singur în acest cort, iar ei vor fi departe pe drum. Iar împreună cu ei se va afla şi visul meu.

Ahmet şi Ismail s-au trezit la ora trei dimineaţa. Şi-au strâns lucrurile pentru drum şi s-au îmbrăcat, privindu-se cu coada ochiului unul pe altul. Odată cu ei s-a trezit şi oaspetele venit de departe, care a început să povestească despre locurile de popas pe care le vor întâlni în drum. Doar el vorbea. Arhitectul sucea şi răsucea în minte gândurile care l-au chinuit o viaţă întreagă.

Plecară şi ajunseră în oraş. În beznă răsunau zgomotele caravanelor care se pregăteau să părăsească

Agra. Ahmet privea când şi când cerul şi-şi plesnea sandalele de pământ ca pentru a le scutura de praf. În apropierea hanului *Pielea tigrului*, caravana lor s-a lungit şi s-a lăţit ca o curea fără cap şi coadă. Cămilele cu picioarele lor lungi loveau pământul cu un zgomot sec. În întuneric păreau nişte movilițe de pământ. Un marinar englez încerca să-i convingă pe călători că ar fi fost mai bine să plece cu corabia pe fluviu. Cât îi privea pe prietenii arhitectului, acesta obţinuse promisiunea şahului că ei aveau să se bucure de atenţia oamenilor stăpânirii, ca să scape de încurcături şi să călătorească mai repede. Şahul le-a trimis documentele necesare şi le-a pus la dispoziţie cinci oşteni care să-i însoţească până la graniţa împărăţiei.

Sosi şi careta pe care o aşteptau. În vreme ce se îndreptau spre locul de plecare, Ahmet îl luă de braţ pe arhitect, iar acesta, la rândul lui, îşi sprijini capul pe umărul flăcăului. Trase adânc aer în piept, apoi încercă să-şi ascundă emoţia şi spuse:

— Ahmet, tu începe treaba acolo şi vezi ca zidurile să fie trainice, mai tari ca peretele muntelui.

Ahmet aprobă din cap, iar bătrânul urmă:

— Resturile de zid trebuie întărite, în aşa fel încât să reziste la presiunea noii construcţii. Şi o să vezi pe urmă ce trainice vor fi.

Se strânseră apoi în braţe ca tatăl cu fiul. Pletele blonde ale lui Ahmet străluceau în noapte ca aurul, iar pe obraz i se iviseră câteva lacrimi.

—Ismail!

—Mehmet Isa!

—Mergi sănătos şi bine, iar prietenilor de la Stambol să le transmiţi salutările mele, dar să nu rămâi acolo, ci să mergi mai departe cu Ahmet.

—O să-l urmez până la capăt, frate!

—Încă o dată, Ahmet, n-o să mă putrezească pământul până n-o să aflu că ai început munca acolo.

Arhitectul vorbise în şoaptă, ca şi când ar fi rostit ceva ilegal. Ahmet îşi aminti desenele la care lucrase împreună cu arhitectul şi-şi spuse că nimeni şi nimic n-ar fi putut să-i scoată din cap calculele şi schiţele la care munciseră împreună în ultima vreme.

Vizitiul spuse ceva despre întârziere şi despre schimbarea cailor înainte de prânz, ceea ce-i făcu pe călători să se grăbească. Oaspetele le spuse:

—Ehei, destul cu tristeţea asta, bre, că n-a murit nimeni. Acum trebuie să vă bucuraţi, nu să plângeţi.

—Ismail, n-am să las să ţi se usuce florile.

—Drum bun!

—Rămâi cu bine!

În fine, caii se mişcară din loc, iar roţile caretei se urniră prin praful drumului. Caravana se puse în mişcare ca un şarpe uriaş.

Flacăra făcliilor se stinse într-o adiere de vânt şi zgomotele se depărtară ca şi când o coasă uriaşă ar fi tăiat firul vieţii, până ce peste câmpia întunecată se lăsă o linişte de moarte. Mehmet Isa se simţea cuprins

de un rău imens, de parcă un vârtej misterios l-ar fi absorbit şi i-ar fi paralizat întregul trup.

Poetul Shiri îl susţinu de umeri, dar bătrânul nu-l vedea şi nici nu-l auzea. El nu vedea altceva decât un grup de trei bărbaţi care păşeau pe un drum nesfârşit către patria din depărtare. Şi bărbaţii aceia se îndepărtau mereu...

*

* *

Ploaia începu să cearnă cu picături mici, ca de rouă. Seceta avea să ia sfârşit. Câteva zile şi pământul avea să se îmbibe cu apă ca un burete. Mirosul prafului care se înmuia sub biciul ploii îţi desfăta toate simţurile. Părea că savana întinsă şi pârjolită de soare se însufleţeşte ca o cămilă trezită din somn. Iar palmierii îşi legănau frunzele sub adierea uşoară, sugerându-ţi nişte păsări uriaşe gata-gata să-şi ia zborul.

Brusc se auzi tălăzuind o mulţime de oameni. Pe drum apărură câteva grupuri de localnici negricioşi. Astrologul îl apucă de mânecă pe arhitect şi-l trase pe partea cealaltă a uliţei. În fruntea mulţimii păşeau câteva femei hinduse înveşmântate în straiele tradiţionale care le fluturau în vânt, iar în urma lor veneau bărbaţii, majoritatea tunşi chilug, strigând cât îi ţinea gura.

—Se bucură de venirea ploii? întrebă arhitectul.

—Nu, răspunse astrologul şi continuă: Nu, meştere, ceea ce vezi acum nu s-a mai întâmplat de jumătate de secol. E ceva nemaipomenit.

Astrologul tremura. Arhitectul îl privi nedumerit.

—Vrei să ne depărtăm?

—Nu, aproape că strigă astrologul şi urmă: A sosit momentul, uită-te la ei, priveşte-i!

În faţa femeilor se rânduiseră preoţii budişti de la templul *Vishnu-Djagernaut*. Ploaia părea că spală de păcate feţele acestor oameni care strigau, strigau încontinuu. Privindu-i, astrologul simţea o fărâmă de mulţumire. De pe *Drumul mătăsii* apăru carul cu şaisprezece roţi al lui Djagernaut, iar pe el trona statuia lui Vishnu. Credincioşii trăgeau carul cu nişte odgoane lungi. De jur-împrejur, mulţimea se agita, striga, tropăia, în vreme ce femeile dădeau drumul în aer porumbeilor şi papagalilor. Astrologul îşi frecă palmele şi murmură cuvinte neînţelese.

Arhitectul privea uimit, căci era pentru prima oară când asista la un asemenea spectacol. Mulţimea se îmbulzea, curioasă, alţi şi alţi hinduşi tuciurii adăugându-i-se cu fiecare clipă. Câţiva se ciondăneau să apuce locuri în faţă, alţii dănţuiau sau cântau cât îi ţineau puterile. Statuia lui Vishnu se legăna pe car, ca şi când i-ar fi aprobat pe credincioşi. De pe drumul călcat de sute de tălpi goale se ridica un nor de praf, un abur care acoperea totul. Arhitectul era din ce în ce mai uluit. Un hindus gol până la brâu se aruncă

râzând sub roțile carului şi oasele îi pârâiră îngrozitor sub greutatea atelajului. O pată informă de sânge şi carne rămase pe drumul ars de soare. Arhitectul închise îngrozit ochii când văzu cum mulți dintre credincioşi urmează exemplul primului. Astrologul îl ținea cu greu să nu se strecoare printre oameni.

Dintr-odată, apăru un grup de oşteni din gardă cu spadele trase, care intrară în mulțime lovind în stânga şi-n dreapta. Oamenii care stătuseră până atunci deoparte şi priviseră se aruncară asupra soldaților şi le răspunseră cu lovituri. Brusc, oştenii şahului se pomeniră înconjurați şi izbiți din toate părțile. Dar dinspre palat apăru un al doilea val de pedestraşi, având în frunte pe imamul palatului, care striga cu mâinile ridicate spre cer:

— Au spurcat, au spurcat pământul Islamului!

Cu trecerea timpului, încăierarea degeneră. Arhitectul privea uimit la oamenii înarmați care îi înfruntau pe oşteni.

— Dar ăştia cine sunt? îl întrebă pe astrolog.

— Sunt săteni, sunt *geații* înarmați de prințul din Radjastan. Da-da, treaba asta e cu schepsis. Să mergem acum, o să vorbim după aceea.

Ieşiră pe strada *Spiritul lui Allah* şi se îndreptară spre mausoleu. Arhitectul simțea că pe celălalt îl roade ceva. Îi puse o întrebare, mai mult ca să-l facă să vorbească:

— Ce spun stelele zilele astea?

—Sunt stinse, la fel ca mine. Ia ascultă: Trisak a fost rege peste Ajodhas. Cu ajutorul marelui ascet Vanitra a ajuns sus la cer. O mână nevăzută l-a aruncat înapoi, spre pământ, dar alta l-a ținut sus și astfel s-a transformat în stea. Toate stelele pe care le vezi sunt supușii lui. Doar eu nu sunt acolo, sunt o stea stinsă...

—Tu, ca astrolog, nu ești din tribul esenienilor?

—Nu, negă celălalt energic din cap. Arhitectul avu o clipă senzația că omul avea să rămână fără cap.

—Și nici din țările creștinilor nu ești? îl întrebă într-o doară.

—Uită-te la pielea mea, răspunse astrologul și, așa cum fac copiii, își suflecă mâneca și-i arătă brațul. Mă trag din stirpea Sitei și a lui Kuruï. Am rămas în grădina lui Rahma, a cărei ușă e deschisă cu o față spre lumină, iar cu alta spre întuneric. Mă uit la poporul meu și nu-mi vine să cred. Da, da, ghicesc destinul împărăției în stele, râse strâmb.

—Și ce spun stelele despre asta?

—În vinele imperiului sângele curge din ce în ce mai obosit.

—Dar despre noi?

—Văd numai morminte sub mâna lui Nuh. Luminate meștere, m-am predat cu totul sufletului tău, ți-am destăinuit taina mea pentru că te venerez și pentru că avem amândoi același of. Așa cred eu, și poate că o veni și clipa în care să ne dăm durerea pe față... Sângele șahului se tulbură, mai bine sub roțile

carului ăla decât pe tron. Am încredere în tine pentru că sufletul ți-e în cer şi eu mă încredințez cerului.

Intrară împreună în cortul arhitectului, iar astrologul se prăbuşi pe sofa, rupt de oboseală, şi spuse:

— Ai văzut, ai văzut cum i-au hăcuit cu sabia? Şi de ce, mă rog? Pentru că, atunci când vine sezonul ploilor, ei pornesc cu carul lui Vishnu... şi de jumătate de secol n-au mai făcut-o, pentru că supuşii lui Allah nu i-au mai lăsat... Văd pe cer doar steaua lor. Ai văzut cum i-au hăcuit?

*

* *

Mehmet Isa se făcu că nu-l vede pe poetul Shiri Atabek, care intrase pe poarta mausoleului înveşmântat în grădinar persan. Se auzi tropot de cai şi două carete cu emblema şahului opriră nu departe de locul în care se afla el. Dintr-o caretă coborî o femeie care se îndreptă cu paşi hotărâți spre intrarea în mausoleu. Păşea cu mişcări leneşe şi provocatoare ale şoldurilor, iar din când în când îşi dădea la o parte de pe față vălul alb care-i acoperea chipul. În urma ei venea agitat comandantul gărzii, vioi ca un flăcăiandru. Arhitectul făcu doi-trei paşi în întâmpinarea lor şi-i salută după cum cerea protocolul. Îi invită în cort, explicându-le că acolo era locul lui de muncă. Dar comandantul refuză scurt şi-i spuse femeii:

—Creştetul nostru este în poala lui Allah. Am uitat că purtaţi numele unei păsărele şi că ne-aţi zburat din cuib.

Ea clipi din ochi, nedumerită. O femeie singură, fără feregea, în ţinutul Islamului! Sau ea numea feregea vălul acela alb şi transparent ca spuma laptelui, care-i sporea frumuseţea, îi lumina privirea şi-i învăluia buzele într-un abur fermecat! Iar gâtul acela minunat, ca de lebădă...

—Mă simt onorată, efendi, dar eu am venit aici doar ca să admir monumentul acesta despre care se vorbeşte în lung şi-n lat, nu pentru altceva.

Comandantul se strâmbă ca şi cum ar fi muşcat dintr-un măr pădureţ. Femeia ceru din priviri permisiunea arhitectului şi o porni înainte. Arhitectul avu impresia că aude clinchetul lănţugului de pe glezna ei de căprioară. Ea îşi înmuie mâna în apa din bazin şi râse. Merse mai departe pe aleile cu mozaic ale grădinii. Mângâie cu buricele degetelor bobocii abia înfloriţi. Mirosea a iasomie. În ochi i se ivi o lumină caldă, de fericire. Se sprijini cu palma de tulpinile chiparoşilor, în vreme ce buzele ei îngânau o melodie necunoscută. Mausoleul îi apăru în faţă surprinzător, ca o pasăre uriaşă ce-ţi trece prin faţa ochilor. Marmura albă sclipea în soare. Ea alergă spre el fără să ţină seama de gărzi. La intrare se opri brusc. Din interior se auzeau voci şi sunete ciudate. O înşela auzul? Ori spiritul celei dispărute pusese stăpânire pe monu-

ment înainte de inaugurare? Mângâie cu palma marmura fierbinte, apoi îşi retrase mâna la fel de repede. Urechile îi răsunau de sunetele acelea care o speriaseră la început, dar care acum o purtau fără voia ei într-un ţinut şi într-un timp tare îndepărtate. Purta galenţi ca toţi copiii din Şiraz, nu o avea decât pe maică-sa şi nu se numea Samendra...

—Shagane! auzi deodată în spatele ei.

Întoarse capul şi zări un grădinar cu părul vâlvoi.

—Îţi vorbeşte un poet.

—Eşti poet?

—Şi încă unul adevărat!

—Dar ce face un poet aici? îl întrebă ea.

—Oho, am ştiut că o să vii aici. Nimeni nu poate rezista tentaţiei de a vizita mausoleul. Şi am venit ca să te văd, să-ţi vorbesc.

—Hai, atunci, vorbeşte.

—Trandafir al Şirazului... Vreau să spun doar că tu i-ai dat lumii ce ai mai frumos, ea ţi-a dat ţie ce are mai urât.

—Dar cum e lumea asta, poetule? îl întrebă ea, mângâind mai departe scoarţa chiparosului.

—Lumea se strică, frumoaso.

—Dar Dumnezeu?

Poetul râse cu poftă. Ea dădu drumul ramului de chiparos şi-l măsură din cap până-n picioare.

El făcu la fel.

—Versurile nu-mi sunt la fel de sărăcăcioase precum hainele.

—Te rog acum să mă laşi singură cu monumentul!

—Dar ai ceva vreme de când îl admiri. Aşa mi te-am imaginat, aşa eşti, zise în final poetul şi plecă fără să se uite în urmă. Ea se aşează obosită pe iarba proaspătă de lângă aleea cu mozaic. Ascultă zgomotele şantierului şi fâlfâitul de aripi al păsărelelor care zburau încolo şi încoace deasupra oceanului de flori. E greu de spus cât a stat astfel cu ochii închişi, cu gândul la viaţa ei tumultuoasă, în vreme ce soarele a început să coboare lin spre asfinţit. În cele din urmă se ridică şi plecă privind în urmă, ieşi pe poarta de aur şi păşi spre cortul arhitectului, pe care-l găsi singur.

—Şeful gărzilor e pe aici, îi spuse el îndată ce o văzu intrând. Dar ea nu-l auzi, ci îi prinse mâinile în mâinile ei şi căzu în genunchi în faţa lui. Arhitectul simţi cum sărutările ei îi ard palmele. Umerii femeii tremurau sub năvala sentimentelor. Pe gâtul subţire şi alb, arhitectul zări cum venele îi palpită fără voie. Bătrânul o luă de umeri şi o ridică, iar ea i se supuse ca un copil. O privi adânc în ochi, dar nu zări în ei nicio forţă malefică, aşa cum se bârfea pe la colţuri. Ochii ei aveau o privire blândă şi sinceră, aşa cum aveau şi ochii lui, şi ai lui Sabhatin, ai lui Ismail şi ai tuturor amărâţilor care se speteau de ani buni la şantierul mausoleului. Ea i se adresă cu o voce nesigură:

—Doamne, m-ai făcut ceea ce am fost, Shagane. Apoi îşi îndepărtă pletele negre de pe frunte şi, cu un gest ce-i dezvelea pielea albă a gâtului, spuse:

—Să mă ţii minte aşa cum sunt acum. Să fie pe lume măcar un singur om care să ştie cine sunt cu adevărat, care să vorbească despre pocăinţa mea, despre amintirile care mă chinuiesc şi ziua şi noaptea. Căci eu nu doresc decât un mormânt la marginea drumului, cu două pietre deasupra şi cu iarba care să crească în voie. Făcu un pas înapoi şi duse palma la ochi, ca pentru a-şi ascunde lacrimile.

—Samendra! Păsării i-au înţepenit aripile!

Se întoarse dintr-o singură mişcare şi ieşi lăsând în urmă o undă fină de parfum.

—Biata Shagane, îşi spuse arhitectul şi privi lung în urma ei.

*

* *

—Cei doi băieţi ai aurarului Sabhatin şi sculptorul în fildeş Djemşid sunt prietenii mei, au asudat pe şantierul mausoleului.

—Au fost plătiţi pentru asta, spuse marele vizir, clătinându-şi degetul arătător.

—Şi acum pentru ce au fost întemniţaţi?

—Asemenea întrebări nu i se pun marelui vizir, doar şahul mă poate întreba pe mine.

—Pentru că ați pomenit despre plată... ştiți că ei nu au mai fost plătiți de trei luni?

—Aaa! Nu vă grăbiți atât de mult cu acuzele. Ori vă alegeți prietenii dintre cei care vor răul împărăției?

—I-ați lovit în spatele uşii mausoleului, sângele lor e încă pe podele.

—Sângele ăla e amestecat, şi oştenii mei au sânge. Pot să vă spun şi numele celui care a murit, dar el a pierit cu onoare, a închis ochii cu numele şahului pe buze. Pentru slava Islamului, care iartă şi sufletele cele mai pline de păcate. Aşa e în credința noastră.

Arhitectul nu-şi ascunse nici enervarea, nici resentimentele. Se ridică în picioare şi spuse o frază care ştia că-l scoate din minți pe marele vizir:

—Şahul e milostiv, au mai fost situații când s-au făcut asemenea abuzuri, iar el a judecat cu dreptate.

Marele vizir zâmbi imperturbabil:

—Speră, în cazul acesta, speră. Şahul e milostiv!

Pe arhitect, răspunsul celuilalt îl puse pe gânduri. Ce se întâmplase, că acum nu mai era ca-n anii trecuți, când, cu puțină isteține, ai fi putut scoate din gheare lor pe oricine? Ceva-ceva se întâmplase. Ceva de rău augur. Iar diplomația fusese uitată. Căci dacă marele vizir era atât de liniştit în privința şahului, era clar că acesta dezgropase securea războiului.

Asudat din cap până-n picioare, ieşi din palatul imperial şi, mergând prin oraş, avu impresia că este urmărit. Nu putea uita cuvintele marelui vizir şi

calmul cu care-i vorbise. Ceilalți plecaseră, bătrânul Sabhatin murise... Şi uite, cei doi fii ai lui erau la închisoare. Da, oamenii şahului nu mai aveau milă de nimeni. Nici chiar de cel care lucra fildeşul. Încătuşat, Djemşid, asta era de neînchipuit!

Ceva mai încolo răsuna un fluier indian şi, mai departe, cineva cânta o melopee tristă. Un sentiment de singurătate puse stăpânire pe arhitect.

La ieşirea din oraş se aflau locuințele muncitorilor care lucrau la mausoleu. Aceştia trăiau în împărăția şahului, dar legile şi poruncile lui nu ajungeau până la ei. Uite, aici e un maidan întins, în mijlocul căruia fusese aprins un foc mare. Cineva bătea într-o tobă. Câțiva bărbați spătoşi dănțuiau şi săreau peste jeratic cu spadele în mâini. Femeile şi copiii aclamau dezlănțuiți. Arhitectul se strecură printre oameni. Căldura focului îi încălzi obrajii. Toba bătea mai departe. Arhitectului i se păru că prin flăcări zăreşte chipul şahului şi ochii marelui vizir. Iataganele şuierau prin aer. Vâjjjjj! Oamenii din jur chiuiau şi răcneau sălbatic. Păşi mai departe. Colibe părăsite, fel de fel de vechituri aruncate care-ncotro, grămezi de jeratic care încă mai clipeau în întunericul ce se lăsa. Un scutec de copil aruncat într-o băltoacă. Întinse mâna şi-l ridică, îl cercetă câteva clipe, apoi îl aruncă în direcția mulțimii de oameni din jurul focului. O jumătate de lună strălucea pe cer deasupra lor. O porni

prin noapte, ca şi când ar fi vrut să ajungă la capătul pământului.

Mătura nevăzută a vântului, care aruncase peste tot resturile taberei, aducea acum ecourile unui cântec ce-i părea cunoscut. Era Şahnamé, o veche baladă persană, pe care o cântau călăuzele unui convoi care tocmai pleca din oraş. De sus, din creştetul cerului, o stea se desprinse din broderia nopţii şi căzu spre pământ. Era prima în noaptea aceea. Vocile călăuzelor se auzeau din ce în ce mai slab, mai departe, ca o adiere de parfum lăsată în urmă de o curtezană.

Arhitectul privi în crucea cerului şi simţi că toată goliciunea aceea, tot spaţiul acela imens este şi-n sufletul lui. Singur, ecoul caravanei care se îndepărta încerca să umple golul acela. Locul îi amintea de un ghem încurcat, din care plecau şi unde veneau convoaie nesfârşite. Arabi, cu cămilele lor cocoşate, tibetani, încărcaţi cu obiecte de cult, afgani, având la brâu pumnale curbate, toţi plecau şi veneau, într-un du-te vino ameţitor, lăsându-şi în urmă morţii. Aceştia aveau să se odihnească pentru totdeauna aici. Cei care se născuseră aici şi nu plecau nicăieri erau indienii negricioşi, cei pe care tăbărâseră ieri unităţile de oşteni din gardă şi-i risipiseră, îi tăiaseră şi-i uciseseră.

Arhitectul pricepuse că masacrul de ieri fusese poruncit de însuşi şahul, cu scopul de a împrăştia mulţimea înainte ca ea să devină prea mare, să se înfierbânte şi să devină periculoasă.

Se îndreptă spre hanul *Pielea tigrului*, cu gândul de a-l găsi acolo pe poetul Shiri.

*

* *

„Tăria" pe care o dăduse pe gât îi luă mințile consulului englez. Amețit de-a binelea cum era, simți cum îl părăsește starea aceea de somnolență în care căzuse. Ticlui un plan de contraatac. Șahului i se clătina tronul. Colegii lui francez și olandez făceau afaceri grase cu arme și praf de pușcă, pe care le vindeau dușmanilor șahului. Bine, foarte bine. Îi ceruse șahului o audiență secretă. Știu de-a fir a păr toate punctele de vânzare, pe toți cei care cumpără. Loveşte acolo, loveşte dincolo: capul meu şi mâna şahului. Să-l mai vedem apoi pe delicatul francez dacă mai face ironii pe seama mea. Șahul îmi dă pe urmă monopolul asupra sării, deschide portul Masui Patam, apoi îmi vâr nasul în minele de diamante de la Kollar, pe muntele Majsur. ...Adorația mea pentru tine, mărite şah, e sinceră, ea este în primul rând prietenia dintre regatele noastre. În Anglia, mărite şah, eşti vestit pentru știința ta în geografie, teologie, medicină. Ehei, poporul meu se înclină cu respect în fața personalității tale, atât de iubitoare de artă şi poezie. Dar să nu crezi că toți cei de aici te înțeleg şi te apreciază la fel. Uite, de exemplu, arhitectul acela

pe care inima ta îndurerată l-a făcut celebru are prieteni printre vrăjmaşii tronului, precum poetul scandalagiu care varsă venin în fiecare zi contra ta, dar şi astrologul palatului. Ah, ce mult o să-l rănească vorbele acestea. Nobilul Qako Feizullah nu greşeşte când spune că astrologul nu trebuie primit la curte. Şi uite aşa, toţi cei care mi-au stat în cale vor sfârşi în ghearele şahului. Dar din alt punct de vedere, eu n-am de ce să fiu prea apropiat cu el. Pe tron va rămâne cel mai puternic. Inamicii lui vor vrea din nou arme şi praf de puşcă, dar cei doi colegi ai mei or să aibă toate cărările tăiate. Atunci, cu mâinile curate şi cu multă îndrăzneală se pot reface toate punctele de vânzare. Iar succesul este al celor curajoşi şi puternici.

Între timp se întoarse de la vilă la locuinţa din oraş, căci avea mai mult spor la lucru noaptea. Acolo, soţia tocmai terminase câteva dintre treburile casei. În salon îl găsi pe amicul ei, consulul francez, care, văzându-l intrând, îi spuse cu nonşalanţă:

—Poţi intra, dragule!

—Veşnicele tale glume, pe care eu nu le gust, spuse englezul prefăcându-se că zâmbeşte.

*

* *

Samendra din Şiraz se ridică de pe sofaua pe care stătuse şi se ghemui speriată într-un colţ al odăii.

—Ce vrei?

—Nu sunt singur, fiica mea, spuse Nuh şi arătă spre uşa în cadrul căreia se ivi însuşi şahul. Chipul acestuia era destins, iar privirea ochilor negri trăda o linişte adâncă. Samendra nu înţelegea nimic. De-abia se ridicase din patul suveranului. Şahul se apropie de ea şi-i spuse:

—Samendra, Allah mi-a transmis...

Fata tremura.

—Mi-a trimis o albină să-mi spună...

—Ce? întrebă ea, pierită.

—Că locul tău, pasăre măiastră, este acolo, în mausoleu. Luminat în veci fie numele lui Allah!

—O, nu, nu! strigă ea şi se prăbuşi pe marmura rece a podelei. Dar de ce? Ce rău am făcut? bâigui.

—Allah ştie ce spune, zise Nuh Indjia.

Femeia plângea şi suspina în neştire, ştiind ce o aşteaptă. Avea să fie sacrificată în numele şahului. Nuh se apropie de ea şi curtezana simţi o înţepătură uşoară. Otrava îi pătrunse în trup şi-i tulbură sângele, apoi femeia încremeni cu un rictus de groază pe chip. În vreme ce oamenii lui o înfăşurară într-un covor, Nuh privi spre stăpânul său şi spuse:

—Pământul a fost prea mic pentru ea, după care făcu semn slugilor să scoată cadavrul de acolo.

Careta imperială ieşi după miezul nopţii din citadelă şi o porni spre ţărmul fluviului Jamuna. Covorul

în care era înfăşurat cadavrul lunecă într-o parte şi trupul ei alb ca marmura sclipi în lumina lunii.

*

* *

Dimineaţa sosi târziu sub cerul plin de nori negri, încărcaţi de ploaie. Vremea aceea mohorâtă îl întrista pe arhitect. Îşi strânse mantia albă în jurul trupului şi păşi îngândurat mai departe. Ceva mai încolo, o corabie plină cu indigo şi tulpini de bambus se lupta cu valurile Jamunei. Pe drum, o mulţime de ţărani din împrejurimi căscau gura la mişcarea din port. Câţiva călăreţi ai şahului trecură în zbor pe lângă el. Unul dintre săteni făcea semne obscene în urma lor. Arhitectul trecu pe străduţele atât de cunoscute şi observă că negustorii de mătăsuri îşi închiseseră dughenele. Prin faţă îi trecu scârţâind amarnic trăsura consulului englez, care se îndrepta spre debarcaderul unde acostase un vas comercial. Mai mulţi gură-cască o porniră în fugă într-acolo. Arhitectul se îndreptă spre cortul lui, unde avea de gând să-i scrie şahului un mesaj despre încheierea lucrărilor şi să-i comunice că vrea să plece definitiv din Agra. După ce termină de scris, ieşi din cort mai neliniştit ca niciodată. Afară era curat şi linişte. Parfumul florilor era mai puternic ca niciodată şi el trase pe nări cu nesaţ. Îşi aminti cât de mult le iubise Ismail şi cât de greu se despărţise de

ele. Unde or fi ei acum? Le spusese, la plecare, să nu facă economie la bani dacă vroiau să ajungă cât mai repede. Şi să se încreadă în însoţitorii de caravană, pentru că erau oameni umblaţi şi cu mare experienţă. Nu peste mult timp aveau să ajungă în ţinutul căpitanului Duda, la cetate. Oare de ce să-i fi rămas numele ăsta căpitanului Adrian Muzaka? El a murit, dar numele s-a transmis satului. Aşa e în lumea asta, numele rămân în urma noastră, îşi spuse arhitectul.

Veni astrologul, de data aceasta fără caretă.

—Oo, bun venit! Hai, vino înăuntru să stăm jos! îl îmbie arhitectul. Celălalt se strecură în cort privind parcă cu teamă de jur-împrejur.

Înainte de a se aşeza, astrologul spuse:

—Prietene... am veşti proaste de la palat.

—Cum aşa? făcu arhitectul.

—Samendra din Şiraz a fost... ucisă. Şi, moartă aşa, au dus-o nu se ştie unde. Vizitiul Tajar a înnebunit şi la curte e zarvă mare.

Arhitectul sări în picioare, alb la faţă ca hârtia. Ochii îi era roşii de nesomn. Nici măcar un mormânt cu două pietre la căpătâi nu i-au făcut, îşi spuse.

—Şi încă ceva. A fugit Şivadji, comandantul lefegiilor.

—De unde ştii asta?

—Nu e secret, toată lumea ştie. Iar în locul lui e şeful gărzilor imperiale.

—E în legătură cu prinţul?

—Câtă vreme nu se dovedeşte complicitatea acestuia, nimeni nu e sigur de nimic. Şi asta nu e tot. A fost găsit mort muezinul geamiei *Glasul lui Allah*, Osmandjai.

—Nu se poate!

—Şahul a dat o lovitură de moarte relaţiilor consulilor francez şi olandez cu prinţul din Radjastan, care vroia să cumpere de la ei arme şi praf de puşcă. Se spune că Osmandjai era omul lui de legătură. Doar dracul însuşi ar fi putut descoperi toate astea.

Arhitectul simţi cum toate veştile din seara aceea îi zumzăie în cap. Dar astrologul mai avea şi alte noutăţi:

—Toate grupările care vor să pună mâna pe tron vor distruge India şi o vor aduce la mâna celor care susţin Şihismul, religia care propovăduieşte că omul este egalul lui Dumnezeu.

—Asta ar putea duce la împăcarea hinduismului cu islamismul, nu? spuse arhitectul.

—Da, dar de aici totul se va nărui, zise astrologul, vrând să arate că nu era de acord cu asta, deşi de împăcarea amintită se folosiseră indienii care trecuseră la islamism. Astrologul se ridică, îl bătu pe umăr pe arhitect şi urmă:

—Mehmet Isa, apele fluviului Jamuna sunt din ce în ce mai tulburi şi nimeni nu ştie ce va fi. Chiar şi eu mă gândesc să plec. Tu nu? Să plecăm, prietene, căci

țara asta e însuși cazanul diavolului. Ceea ce-ți spun n-am citit în stele, ci se află printre noi, pe pământ.

După vorbele acestea, astrologul își luă rămas bun, ieși din cort și plecă grăbit. Afară cădea o bură de ploaie și de pe suprafața fluviului se ridica un abur care dădea semnalul anotimpului ploios. Norii se adunau negri și amenințători. Arhitectul ieși în ploaia care se întețea, ridică brațele și rămase așa minute în șir. Pe drum se nășteau mici bălțoace, ca niște ochi clipind speriați.

*

* *

De la porțile palatului imperial și până la mausoleu, pe ambele părți ale drumului, fuseseră desfășurați oșteni înarmați până-n dinți. Mulțimea curioșilor fusese oprită înainte de intrarea în monument. Portul, atelierele, geamiile și hanurile erau goale. Cerul era plin de nori. Jamuna se scurgea ca un șuvoi de catran. Picăturile de ploaie cădeau rar și haotic, ca niște muște oarbe. Lumea care se afla în afara mausoleului se împingea și se zgâia moartă de curiozitate, iar în fața mulțimii se afla arhitectul însuși, cu mâinile strânse la piept. În spatele lui, oficialii de rang înalt așteptau ieșirea șahului din mausoleu, unde avusese loc ceremonia de instalare a sufletului lui Mumtaz-Mahall. Împreună cu șahul se mai aflau înăuntru

imamul palatului, doi muezini şi doi gardieni. Parcă se afundaseră în subteran. În faţa mulţimii, mausoleul se ridica falnic, ca un munte strălucitor. Cupolele se tălăzuiau una după alta ca nişte valuri de piatră, înconjurate de cununi de flori. Coloanele zvelte şi vârfurile de turn se înălţau provocator spre cer. Pe laturi, cele două geamii păreau două zburătoare ostenite, aterizate printre tufişurile multicolore. Din minarete sclipeau luminiţe slabe, pâlpâitoare. Lunga aşteptare neliniştea mulţimea, care fremăta, murmura, se agita enervată. Dar celor dinăuntru puţin le păsa.

Arhitectul simţi cum îi amorţesc braţele. Simţea aproape fizic presiunea oamenilor din spate. Dacă se prăbuşea la picioarele lor ar fi putut să-l facă una cu pământul. Deşi se ţinea încă bine pe picioare. Rezista aşa cum aveau să reziste zidurile cetăţii de departe.

... Ziduri grele, masive, care te apasă pe suflet. La fel ca şi acestea de aici. Noroc cu bazinul cu apă albastră ca safirul, care îţi mângâie sufletul şi ţi-l face uşor, mai uşor ca pasărea călătoare... Unde or fi cei trei acum? Sunt departe, iar eu îi urmez cu gândul. Dar într-o zi o să las şi eu în urmă cei douăzeci şi doi de ani şi o să plec, da, o să plec. Drumul de întoarcere îl ştiu cu ochii închişi. Ce bine cunosc locul acela, unde se vor deschide porţile, iar flăcăii vor lungi gâturile să vadă cine a venit, şi fetele se vor uita şi ele prin crăpăturile gardului, în vreme ce bărbaţii vor porni sfatul împreună cu înţelepţii Voskopojei... Şi îi va

prinde miezul nopții povestind apoi despre căpitanul Duda, cum a venit el şi a ridicat omenirea la luptă împotriva necredincioşilor. Ce neamuri au venit mai întâi la chemarea lui, cum s-au adunat ele pe maidanul satului, cine a chemat vechile familii Muzaka, Matranga şi Gora şi cum s-au cățărat până în creierii munților, femei, copii şi bărbați în floarea vârstei. Cum mai curgeau la vale izvoarele Ostroviței, din care se răcoreau vitejii din cetate! Şi nu numai apă venea la vale pe Ostrovița, ci şi lapte din stânele vecine. Căpitanul Duda, cu trei dintre feciorii lui, Guri, Mujo şi Gjon, împreună cu Marjana, fiica lui, au luptat până la ultima picătură de sânge, până când Rasim, ultimul care a căzut, a pus capul pe spadă şi s-a afundat în somnul de veci. Zidurile cădeau, laptele era negru precum catranul. Era pe la începutul lui mai, iar frunzele tremurau pe muntele Opar. Tot în mai voi ajunge şi eu acolo. Sub dudul de unde am plecat, oamenii vor povesti despre mine. În dudul acela încolăcit de un vrej sălbatic, dormeau găinile, sus pe crengi, la adăpost de vulpe, iar noaptea, dudul părea un butuc de vie încărcat cu ciorchini de strugure. Într-o dimineață de martie, vaca a fătat sub dud un viței tărcat, care a încercat să se ridice în picioare, dar a căzut cu botul în țărână. Nu se topise încă zăpada şi am ieşit desculț, mi-au înghețat tălpile, dar vițelul era o frumusețe. Mama ne striga din pragul casei: *Intrați înăuntru!* Dar tata, la ea: *Femeie, adună colastra, şi lasă-i*

pe copii să se uite. Tata, mama! N-am fost niciodată tată... dar ce m-o fi apucat cu toate astea? E prima oară când îmi amintesc de viţelul acela bălţat. Câte amintiri dorm în om! Tot ce ai văzut şi tot ce ai simţit, şi ies la suprafaţă atunci când sufletul ţi-e gol.

Şi Mehmet Isa avu atunci clipele lui de reverie, când amintirile cu viţelul, cu găinile şi ciorchinii de struguri din dud nu-i dădeau pace şi-l făceau să dorească mai mult ca orice pe lume să mai vadă o dată toate cele din ogradă şi din satul pe care-l visa din ce în ce mai des.

La un moment dat, mort de oboseală cum era, fu gata-gata să cadă din picioare. Marele vizir îl sprijini de braţ şi, din spate, astrologul pricepu că ceva nu-i în regulă. Îl bătu deci pe umăr, iar celălalt întoarse spre el un chip chinuit şi palid, ca după un somn adânc.

Un murmur prelung se auzi din spate, dinspre mulţimea de oameni. Înlăcrimat, şahul ieşi din mausoleu susţinut de imamul palatului şi urmat de cortegiul însoţitorilor, care clipeau mărunt, orbiţi de lumina de afară. Curioşii se întinseră să vadă mai bine, mai-mai să-şi rupă gâtul de atâta încordare. Şahul se opri dinaintea arhitectului şi-l salută cu mâna la inimă. La rândul lui, arhitectul se înclină cu respect. Imamul palatului scoase o amuletă cu şnur roşu şi i-o atârnă la gât.

— Al lui Allah să fii pe vecie! spuse şi adăugă un verset din Coran. Nu există alt Dumnezeu în afară de

Allah. El cunoaşte toate tainele şi toate adevărurile. El e îndurător şi bun!

—Aferim, exclamă mulțimea invitaților, iar hăulitul ei se auzi tot mai departe. Fără a ieşi din curtea mausoleului, şahul şi imamul cerură să li se aducă trăsurile, iar ceilalți făcură la fel unul după altul. Oştenii îşi zornăiră spadele. Mulțimea strică rânduiala, liniştea se prelungi alte câteva clipe, după care începu îmbulzeala, cu strigăte şi vaiete, înjurături şi hohote grosolane. Cu arhitectul rămase doar astrologul, aşteptând ca mulțimea să se împrăştie. Arhitectul se aşeză pe marginea terasei de marmură, privindu-i pe curioşii care nu se grăbeau să plece. Oamenii se împingeau în fața porții aurite, dornici s-o atingă, s-o pipăie.

—Ah, exclamă astrologul ca şi când l-ar fi pişcat un purice.

—Ce e? îl întrebă arhitectul.

—E cu femeia aia...

—Poetul Shiri e supărat pe toți regii şi împărații, zise arhitectul.

—Şi femeia aia?

—Se spune că sunt concubini.

—O fi fericită cu el? insistă astrologul.

—Eu cred că da, Shiri este om bun.

—Mehmet Isa, am primit câteva veşti de la o preoteasă budistă, printre care una tare de tot. Mai, iubita poetului, este sora mea!

—Ce zici?! sări arhitectul.

— Am fost despărțiți de copii, dar glasul sângelui nu poate fi amuțit. Adevărul nu piere niciodată, oricât de mult am vrea noi. Uite, o privesc pe femeia aceea de colo și pot să-mi spun de o mie de ori că nu o cunosc, căci glasul sângelui e mai puternic decât orice. Poetul te salută, prietene, observă el și-și frecă fruntea, ca și când ar fi vrut să închidă ceva acolo. Dar ce spun eu, făcu el din nou. Tu ai problemele tale, iar ultimele ore te-au epuizat de tot.

Arhitectul nu spuse nimic. Simțea o mare dorință să rămână singur cu gândurile lui. Astrologul pricepu că celălalt nu avea nevoie de companie, își luă rămas bun și plecă. În jur agitația nu se domolise de tot. Arhitectul medita la ceea ce lăsa în urmă. Pentru el vorbea opera lui, construită de-a lungul a douăzeci și doi de ani, de douăzeci de mii de oameni, vorbind patruzeci de limbi diferite. Numele Mumtaz-Mahall începuse deja să fie ignorat și apăruse un nume nou: *Tajmahall*. Până și copiii, ca să nu mai pomenim de toți ceilalți, acceptaseră în secret acest nume și nu-i mai spuneau mausoleului decât așa. Două nume care se luptau pentru supremație, cel dat de șah și celălalt, al plebei. Ce bine, eu am să plec și doar gândul că voi pleca mă eliberează acum...

*

* *

Noul şambelan al curții, deschizând cina de protocol de la palat, nu pomeni deloc numele arhitectului. În schimb, şahul îi oferi locul din stânga lui, împingându-l pe marele vizir ceva mai încolo. El însuşi urcă pe piedestalul destinat împăratului, cu prințul alături. Dintre prinții vasali nu venise decât cel al Kaşmirului. Şeful gărzii anunțase că cina este oferită doar celor din capitala imperiului. Consulul englez era vesel. Tocmai primise promisiunea că va avea monopolul pe piața armelor şi pulberii şi acum aştepta daruri din partea şahului, pe care avea să i le înmâneze noul şambelan, Qako Feizullah. În jurul şahului erau aprinse făclii în diferite culori, care tremurau sub briza uşoară ce se strecura prin uşile păzite de gărzi. Se auzi o muzică melancolică strecurându-se parcă de peste tot. Poetul Hazer Veli recita versurile scrise la mormântul strălucitoarei Mumtaz-Mahall, în vreme ce imamul palatului lăcrima. Orandjeb asculta fără un cuvânt. Englezul se dădea de ceasul morții că o lăsase pe nevastă-sa cu un cavalerist francez. Arhitectul îl căută din priviri pe astrolog, dar nu-l zări. Îl întrebă pe marele vizir, care ridică din umeri, apoi îi repetă întrebarea şambelanului, dar acesta făcu un gest neaşteptat: se ridică de jos şi apoi se aşeză la loc fără un cuvânt. Apăru şi Nuh Indjia, cerându-şi scuze pentru întârziere. Poetul Hazer Veli îşi continua netulburat prelunga jelanie. Cina festivă aducea mai curând cu o întâlnire a unor necunoscuți care nu doreau altceva decât să fie lăsați

în pace. Doar englezul bea fără măsură din băuturile ghiaurilor şi mânca lacom friptură de căprioară. Arhitectul, care nu aflase ce e cu astrologul şi văzuse agitaţia comandantului gărzilor, stătea ca pe ghimpi.

Bău o gură de suc dulce, dar suspiciunea că astrologului i se întâmplase ceva nu-i dădea pace. În jurul lui petrecerea îşi urma cursul şi, la un moment dat, în faţă ieşi un dansator, care începu să salte şi să se unduiască de parcă l-ar fi îmboldit un drăcuşor. Băutura dulce din pahar avea un efect înviorător. Nuh Indjia era bucuros şi zâmbitor, de parcă petrecerea ar fi fost a lui şi nu a şahului. Arhitectul se gândi să-l abordeze şi să-l întrebe despre astrolog. Celălalt îi făcu semn să-l urmeze şi-i spuse:

—Dar e chiar aici, în odaia lui, câţiva paşi mai încolo. Arhitectul îl urmă în tăcere. Urcară cinci-şase trepte şi merseră apoi pe un coridor lung, care se sfârşea într-un hol rotund. De aici, ieşiră pe terasă. Ceva mai încolo, zăriră o umbră lungită chiar în mijlocul terasei. Era un trup omenesc culcat pe spate, cu braţele desfăcute ca şi când ar fi dormit. Arhitectul se apropie şi, fără voie, scoase un strigăt de surprindere: omul care zăcea în mijlocul terasei era chiar astrologul. Avea ochii larg deschişi şi o paloare ciudată pe chip.

—Cum? E mort? bâigui arhitectul.

—Da, e mort, spuse Nuh şi culese de jos un recipient minuscul aruncat la picioarele cadavrului. A băut otravă în timp ce privea la stele.

—S-a sinucis?

—Ce importanţă are? Otrava loveşte fulgerător, mai ales asta care are la origine veninul şarpelui Naja-Naja. Pesemne că omul acesta avea ceva pe suflet.

—Nu aveţi nici un regret?

—Acum... asta e.

—Dar dumneavoastră cum de ştiţi că s-a otrăvit? se miră arhitectul.

—Mai ştie şi Allah. Pui întrebări cam multe, mare-meşter, şi-ţi zici că poate la mijloc e mâna mea. Să zicem că ai dreptate, dar te întreb ce rost are să mai trăieşti atâta timp cât nu mai eşti de folos nimănui? Omul care citea în stele şi-a îndreptat în ultima vreme atenţia spre pământ, dar aici Dumnezeu suntem noi, şahul şi cu mine. El a abandonat stelele, dar şi ele l-au abandonat pe el.

—Nu cumva a văzut ceva de rău augur pentru destinul tronului şi s-a înspăimântat? întrebă arhitectul şi întrebarea lui îl scoase pe celălalt din minţi.

—Tu... tu nu rămâi pentru mine decât un ghiaur, tună Nuh.

—Nu mi-ai răspuns la întrebare.

—O să-ţi răspund, sigur c-o să-ţi răspund. Eu sunt plătit să le răspund acelora care văd ceea ce nu se poate spune, zise Nuh şi făcu stânga-mprejur, cu intenţia să plece. Arhitectul se pregăti să-l urmeze. Astrologul mort, căzut cu braţele deschise şi mantaua neagră îngrămădită în jurul trupului, nu avea nimic dintr-o stea stinsă, cum spunea chiar el odinioară. Din

contră, moartea lui aducea mai multă lumină. Gândul acesta îl consolă pe arhitect. Nuh mergea înaintea lui ca o umbră. Noaptea învăluia totul în mantia ei înstelată. Ce liniște ciudată! Oare petrecerea șahului se terminase?

În sala mare a palatului petrecerea însă continua. Lipseau cadânele, pe care șahul le alungase cu douăzeci și doi de ani în urmă. Muzicanții cântau în surdină. Orandjeb discuta în șoaptă cu șahul. Poetul Hazer Veli plângea și suspina.

Arhitectul simțea o moleșeală ciudată. Nu putea crede că astrologul murise și parcă se aștepta ca acesta să apară de undeva și să se piardă printre oamenii la care ținea la fel de mult ca și la stelele lui.

*

* *

Încă puțin și șahul ar fi dat în plâns auzind cuvintele lui Nuh Indjia. Totul parcă mergea din rău în mai rău din ziua în care arhitectul terminase mausoleul lui Mumtaz-Mahall. Dar arhitectul acesta e încă prizonierul meu, își spuse el. Pot să-l ating, să fac ce vreau cu el.

—Și poate arunca blestemul asupra mormântului ei strecurând acolo un ochi de bărbat, zise Nuh.

—Taci! îi porunci șahul. Doar nu crezi că o să mă convingi cu născocirile tale murdare. Nu, nu, nu sunt nebun! Dar tu ai dreptate, el pune ceva la cale. Asta, da.

Nu, să nu-l omorâți. Nu avem motiv. Chemați-l! Să-i executați pe toți susținătorii lui. Şi tu l-ai susținut, Nuh!

—Şahul meu, ce ți-a venit să mă bagi în aceeaşi oală cu el?

—Văd că ți-e milă de câinele de ghiaur.

Afară se lumina de ziuă.

Arhitectul se trezi din somn. Adormise greu după ceremoniile de la curte. Se frecă la ochi. Nu-şi amintea să fi visat ceva.

Se îmbrăcă şi ieşi. Afară, Nuh Indjia îl aştepta însoțit de doi oşteni din gardă. Da, arhitectul o să plece în țara lui. Nuh râdea viclean. Duşmănia dintre ei era inutilă acum. Mehmet Isa va pleca. Închise ochii pentru o clipă. Îşi imagină calea de întoarcere. De parcă numai calea! Văzu cu ochii minții şi zidurile cele noi ale cetății. Îi cunoştea pe constructori, erau oamenii lui. Le vedea şi ochii. Iar în ochi le citea gândurile.

Nuh o porni înainte, arhitectul în urma lui, iar mai apoi oştenii. În încăperea în care intrară era nemaipomenit de cald. Şahul îi aştepta aşezat pe divan. Lumina intra prin perdele albă şi orbitor de strălucitoare. Şahul respira precipitat. Era roşu la față şi părea furios.

—Poți să construieşti un monument la fel de măreț precum mausoleul lui Mumtaz-Mahall? îl întrebă pe arhitect fără să-l privească în ochi.

—Chiar şi mai frumos, răspunse celălalt, căutându-i privirea.

—Niciodată! strigă şahul. Apoi îi şopti ceva lui Nuh şi plecă repede din încăpere. Dar se opri în spatele uşii şi ascultă. Nu se auzi nici un strigăt de durere. Ce face Nuh? Un geamăt, ohh, care sparse liniştea din odaie. Şi un vaiet sfâşietor:

—Ochii mei, ochii mei!

Afară se lumina de ziuă. Noul şambelan al curții, Qako Feizullah, apăru în goană şi i se adresă şahului cu o expresie îngrijorată:

—Pe Allah, fiul luminației tale nu se simte bine.

—Fiul meu, Orandjeb?

—Da, îl săgetează o durere nemaipomenită în piept. Mi-a ordonat să vin să te anunț. Vrea să-ți vorbească.

—Fiul meu e pe moarte?

—Nu ştiu dacă o să-l mai găseşti în viață, şahule, bâigui Feizullah.

Nuh Indjia nu se zărea pe nicăieri.

De afară se auzea un murmur neîntrerupt, ca un blestem ieşit nu din gură de om, ci dintr-o peşteră adâncă. Şi zornăit de arme. Să fi ajuns aici prințul cel tânăr din Radjastan? Şahul se privi într-o băltoacă din drum. Palatul părea turtit în spatele lui. Gândul că tânărul prinț din Radjastan aştepta semnalul ca să atace şi să scape de vasalitate îl îngrozi. Qako Feizullah îi şopti ceva, atât de aproape de parcă ar fi vrut să-l muşte de ureche. Şahul se întoarse şi dădu un ordin. Imediat dinspre palat se auzi bubuitul unei bombarde, după care întregul oraş păru că ia foc.

Agra însăşi se transformase într-un butoi cu pulbere. Iar geamătul exploziilor lovi ca un val de foc zidurile palatului marelui mogul Djahan şah.

Pedestraşii străbătură norii de fum şi se aruncară înainte cu iataganele trase din teacă. Caii şi cămilele păreau că duc în spate tone de vrăjmăşie. Ura se transformase într-un animal fabulos, care, cu fiecare pas, ştergea totul de pe faţa pământului. Vorbea prin gura poetului Shiri. Ochii acestuia sclipeau de fericire. Mai ales atunci când mulţimea a rupt rândurile oştenilor, a spart porţile şi s-a năpustit asupra palatului.

Întemniţat, şahul plângea. De la fereastra temniţei se zărea mormântul lui Mumtaz-Mahall. În care se intră pe două porţi. Şi Orandjeb, care nu mai e. Plângea şahul cu lacrimi amare. Plângea, prins în lanţuri, urla. Ploua, ploua peste mormântul celei mai iubite femei. Iar acolo se intra pe două porţi.

Poetul Shiri înţepeni în loc. Vocea îi tremura. Se apropie de orbul cu rănile ochilor încă sângerând şi-l ridică de jos.

—Cine eşti? îl întrebă orbul.

—Sunt poetul Shiri.

—Poetule, şahul mi-a răpit vederea.

—O să-l punem să plătească pentru asta.

—Cum, e atât de multă lume?

—Multă, Mehmet Isa. Acum oamenii iau cu asalt palatul.

—Să mergem şi noi acolo.

—Da, să mergem, spuse poetul şi-l întoarse pe arhitect spre mulţime. Uitaţi-vă aici, strigă.

Oamenii se opriră din fugă.

—Uuuu, făcu mulţimea.

—Nemernicul Djahan!

Pământul se cutremura sub picioarele lor. Oamenii erau furioşi şi n-ar fi fost exclus ca, în hărmălaia generală, fiecare să se răzbune pe fiecare.

—Sânge, sânge proaspăt, urla Shivadji.

Iar poetul Shiri cânta:

Poporul ăsta a sorbit din cupa cu ură
Iar acum nu are milă...

Apoi puse fel de fel de leacuri peste rănile arhitectului. Iar cât priveşte leacurile, India se poate lăuda cu atâtea, cât mintea omului nu poate să cuprindă. Din când în când, rănitul cădea în toropeală şi rostea ca prin vis:

—Ah, ochii mei... s-au dus, s-au dus... dar drumul tot îl văd...

Sub cerul spălat de ploaie, pe un câmp ca un platou ruginiu, şerpuia un drum ca o mână întinsă care arată ceva...

Epilog

Simt că mi s-au tocit tălpile de atâta mers. Nu am ochi, dar nici odihnă. Porțile hanurilor mi se deschid în față. Peste tot am găsit prieteni. Știu cu toții, de pe înălțimile munților Elbrus și până la Stambol, că pe drumul acesta merge un orb care, cu lumina ochilor lui, a înălțat un monument minunat. Voi, călătorilor, mergeți cu grijă, ca nu cumva să-l loviți din greșeală. Pentru că el nu vede. Este acela care și-a lăsat ochii zălog. Și care cutreieră lumea cu gândul să se întoarcă în patrie. Acolo unde a văzut lumina soarelui. Și vițelul tărcat ieșit în lume într-o zi de mai. Omul se naște ghemuit și moare la fel. Bătrânețea e un fel de copilărie. Așa că el vrea să se întoarcă acolo unde... Acesta e hanul unde o copilă umplea cofa la fântână? Uite cum mi se deschide ușa, uite cum mă salută oamenii. Când o să ajung acolo o să-mi revină lumina ochilor. Cum să nu-mi recapăt vederea, altfel cum aș putea să-l văd pe Ahmet? Ei sunt acolo. Mai am puțin și ajung și eu. De la Stambol nu mai e mare lucru.

Mirosul pământului ăsta mă înnebuneşte, îmi redă viaţa pierdută. Căci eu cunosc, cunosc acest miros, şi el mă cunoaşte pe mine. Aici începe pământul castrioţilor. Uite, aici. Aici, unde căpitanul Duda i-a adunat pe bărbaţi. Ajung acum. Ei sunt încă aici. Bărbaţi ca brazii. Şi zidurile cetăţii. Uite că sosesc la timp. Flăcăii sunt ocupaţi, îşi ascut spadele. Hai, ieşiţi, femei, bărbaţi, copii! Copiii unde sunt?! Ieşiţi să mă vedeţi. Orb, eu? Nu, nu. Vă văd. Căci fapta bună e luminată de soare. Dar tu unde eşti, unde eşti, fiule, şi unde-ţi sunt copiii, micii mei munteni? Bărbaţi puternici pe zidurile înalte. Sunaţi din corn! Turbanele sunt aproape. Sunaţi! Daţi-mi şi mie o spadă. Ha-ha-ha, să-i facem una cu pământul...

Ahmet se repezi şi-l luă în braţe. Copiii i se strecurară printre picioare. Sus, pe creasta zidului, unul dintre luptători sună din corn. Lupta e aproape.

Numai că de data aceasta zidurile nu se vor mai prăbuşi!

1979-1983